

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra politologie

Potenciál spolupráce s východoafrickými státy pro české
exportéry: Případová studie Keni, Ugandy a Tanzanie

Diplomová práce

Autor: Bc. Michal Kohlert

Studijní program: N6701 Politologie - africká studia

Studijní obor: Politologie - africká studia

Vedoucí práce: Mgr. Jan Prouza, Ph.D.

Hradec Králové, 2017

Zadání diplomové práce

Autor: Michal Kohlert

Studium: F14NP0062

Studijní program: N6701 Politologie

Studijní obor: Politologie - africká studia

Název diplomové práce: **Potenciál spolupráce s východoafrickými státy pro české exportéry: Případová studie Keni, Ugandy a Tanzanie**

Název diplomové práce AJ: Cooperation potential between Eastern African states and Czech exporters: Case study of Kenya, Uganda and Tanzania

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Afrika je v současnosti jedním z nejrychleji rostoucích regionů světa. S tímto faktem jde ruku v ruce i zvyšující se zájem zahraničních obchodníků, kteří však chovají k druhému největšímu kontinentu značnou nedůvěru. Nejčastějšími argumenty proti obchodu s Afrikou bývají politická nestabilita, byrokracie, velká dovozní cla, korupce, tropické nemoci či špatná úroveň tamní infrastruktury. Práce však argumentuje, že ačkoliv lze obecně s výskytem daných nešvarů souhlasit, byla by z pohledu českých firem chyba jednoduše africké státy jako potenciální obchodní partnery odsoudit. Cílem práce je tudíž analyzovat potenciální výhody a problémy českých exportérů při vývozu svých výrobků na africký kontinent. Za tímto účelem budou zkoumány podmínky ve třech východoafrických státech - Keni, Ugandě a Tanzanii. Práce se následně za pomoci komparativní případové studie a teoretického modelu sektorů bezpečnosti Barryho Buzana bude snažit odpovědět na výzkumnou otázku; který z trojice zkoumaných států je z pohledu českých exportérů nejvhodnější pro navázání obchodních aktivit.

Asingo, Patrick. 2003. "The Political Economy of Transition in Kenya." In: The Politics of Transition in Kenya. Eds. Walter O. Oyugi, Peter Wanyande, C. Odhiambo-Mbai. Nairobi: Heinrich Böll Foundation. Buzan, Barry. 1991. People, States and Fear. An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era. Colchester: Longman. Dulani, Boniface Madalitso. 2011. Personal rule and presidential term limits in Africa. Michigan State University. Disertační práce. Kanyinga, Karuti. 2014. Kenya: Democracy and Political Participation. Nairobi: Open Society Initiative for Eastern Africa. Kessler, Ilana. 2006. What Went Right in Tanzania: How Nation Building and Political Culture Have Produced Forty-Four Years of Peace. Georgetown: Georgetown University. Thesis. Klíma, Jan. 2012. Dějiny Afriky. Praha: Nakladatelství Lidové Noviny.

Garantující pracoviště: Katedra politologie,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Jan Prouza, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 21.7.2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval (pod vedením vedoucího bakalářské práce) samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

Poděkování

Rád bych poděkoval Mgr. Janu Prouzovi, PhD. za odborné vedení, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování diplomové práce věnoval.

Anotace

Kohlert, Michal. 2016. *Potenciál spolupráce s východoafrickými státy pro české exportéry: Případová studie Keni, Ugandy a Tanzanie*. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, Filozofická fakulta, Katedra politologie. Diplomová práce.

Většina firem chová k Africe značnou nedůvěru. Nejčastějšími argumenty proti obchodu s Afrikou bývají politická nestabilita, byrokracie, velká dovozní cla, korupce, tropické nemoci či špatná úroveň tamní infrastruktury. Práce však argumentuje, že ačkoliv lze obecně s výskytem daných nešvarů souhlasit, byla by z pohledu českých firem chyba jednoduše africké státy jako potenciální obchodní partnery odsoudit.

Práce si tudíž dala za cíl analyzovat potenciální výhody a problémy českých exportérů při vývozu svých výrobků na africký kontinent. Za tímto účelem byly zkoumány podmínky ve třech východoafrických státech – Keni, Ugandě a Tanzanii. Práce se následně za pomoci komparativní případové studie a teoretického modelu sektorů bezpečnosti Barryho Buzana snažila odpovědět na výzkumnou otázku; který z trojice zkoumaných států je z pohledu českých exportérů nejvhodnější pro navázání obchodních aktivit.

Klíčová slova: obchod, export, Keňa, Uganda, Tanzanie.

Annotation

KOHLERT, MICHAL. *Cooperation potential between Eastern African states and Czech exporters: A case study of Kenya, Uganda and Tanzania*. Hradec Králové: Faculty of Arts, University of Hradec Králové, 2017, 90 pp. Diploma thesis.

For most Czech companies, entering the African market is too risky. The common arguments against trading with Africa are political instability, bureaucracy, huge custom fees, corruption, tropical diseases and the bad state of local infrastructure. However, this thesis argues that although these conditions are indeed present in Africa, it would be a mistake for Czech companies to simply condemn African states as potential business partners.

Therefore, the aim of this paper is to analyse potential advantages and disadvantages of exporting goods from the Czech Republic to Africa. Conditions in the three East African states (Kenya, Uganda and Tanzania) were analysed for this purpose. Using a comparative case study and Barry Buzan's security sectors theoretical model, the paper subsequently tries to answer the research question: which of the three examined states is the most suitable for establishing business activities with Czech exporters.

Key words: business, export, Kenya, Uganda, Tanzania

Obsah

Úvod	11
1. Zdroje hrozeb podle kodaňské školy	16
1.1 Politické hrozby	18
1.2 Ekonomické hrozby	20
1.3 Vojenské hrozby	23
1.4 Societální hrozby	24
1.5 Environmentální hrozby	26
1.6 Kritika konceptu bezpečnostních sektorů	28
2. Historický vývoj ve zkoumaných státech	32
2.1 Keňa	32
2.1.1 Kolonialismus	32
2.1.2 Nevládnutá demokratizace	33
2.1.3 Liberalizace	35
2.1.4 Současnost	37
2.2 Uganda	39
2.2.1 Kolonialismus	40
2.2.2 Diktátorská éra	41
2.2.3 Autokratická éra	42
2.2.4 Současnost	45
2.3 Tanzanie	47
2.3.1 Kolonialismus	47
2.3.2 Kolektivizace	49
2.3.3 Dominance jedné strany	51
2.3.4 Současnost	53
3. Politická a ekonomická stabilita v jednotlivých státech	55
3.1 Keňa	55
3.1.1 Politická stabilita	55
3.1.2 Ekonomická stabilita	58
3.2 Uganda	60
3.2.1 Politická stabilita	61
3.2.2 Ekonomická stabilita	63
3.3 Tanzanie	66
3.3.1 Politická stabilita	66
3.3.2 Ekonomická stabilita	69

3.4 Shrnutí	72
3.4.1 Politická stabilita.....	72
3.4.2 Ekonomická stabilita.....	75
Závěr	79
Seznam pramenů a literatury	81
Prameny	81
Tištěné	81
Internetové zdroje	82
Literatura.....	86

Seznam použitých zkratk

ASP – Afro-Shirazi Party

CCM – Chama Cha Mapinduzi

COPRI – Copenhagen Peace Research Institute

CUF – Civic United Front

EAC – East Africa Community

EU – Evropská unie

FORD – Forum for the Restoration of Democracy

FPTP – first-past-the-post

GJLOS – Governance, Justice, Law and Order Sector

HDP – Hrubý domácí produkt

CHADEMA – Chama Cha Demokrasia Na Maendeleo

KADU – Kenya African Democratic Union

KANU – Kenya African National Union

KAU – Kenya African Union

KNCHR – Kenya National Commission on Human Rights

KPU – Kenya People's Union

KY – Kabaka Yeka

LRA – Lord's Resistance Army

MMF – Mezinárodní měnový fond

NARC – National Alliance Rainbow Coalition

NCCR-Mageuzi – National Convention for Construction and Reform – Mageuzi

NDP – New Development Party

NRA – National Resistance Army

NRM – National Resistance Movement

ODM – Orange Democratic Movement

OSN – Organizace spojených národů

PAMECA – Pan-African Movement for East and Central Africa

PNU – Party of National Unity

SADC – Southern African Development Community

SB – Světová banka

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik

TANU – Tanganyika African National Union

UNC – Uganda National Congress

UNESCO – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

UNHCR – United Nations High Commissioner for Refugees

UNLA – Uganda National Liberation Army

UPC – Uganda People's Congress

USA – Spojené státy americké

WTO – World Trade Organization

ZNP – Zanzibar Nationalist Party

Úvod

Šest z deseti v současnosti nejrychleji rostoucích ekonomik najdeme v Africe. Se zvětšující se ekonomickou silou většiny afrických států přirozeně roste o tento region zájem obchodních společností z ostatních částí světa. Zatímco v roce 2002 činil podle Světové banky (SB) objem zahraničního importu do celé subsaharské Afriky přibližně 85 miliard amerických dolarů, v roce 2014 už to bylo více než pětinasobně více – 426 miliard (The World Bank 2016). Podle Mezinárodního měnového fondu (MMF) lze navíc v následujících letech očekávat další, a ještě výraznější růst afrických ekonomik, jehož očekávaným důsledkem bude zvětšení tamní parity kupní síly a potažmo i objemu importovaného zboží.¹

Obchodníky z celého světa na Africe láká kromě jejího rychlého ekonomického růstu také tamní levná pracovní síla², obrovské množství dosud nevytěžených nerostných surovin či menší konkurence na tamních trzích v porovnání s těmi evropskými. Svou roli v případě některých obchodních společností mohou hrát i slabé africké vlády, jež jsou výrazně náchylnější ke korupci a dalším nekalým praktikám.³

Speciálně na státech východní Afriky pak obchodníky láká například jejich komparativně větší politická stabilita (s výjimkou Somálska) oproti ekonomicky silnější západní Africe. Ambivalentně naopak na firmy působí poloha východoafrických států – zatímco pro asijské společnosti je východní část kontinentu geograficky nejlépe dostupným trhem v Africe, pro americké firmy je to přesně naopak. Někde mezi oběma velmocemi pak stojí evropské státy, které sice mohou pro snadnější dostupnost využívat Suezský průplav, což však představuje nemalé zvýšení finančních nákladů.

---

¹ Ve zprávě z ledna 2016 MMF uvádí, že zatímco v roce 2015 činil průměrný růst afrických ekonomik 3,5 procenta, v aktuálním roce to budou již čtyři procenta a v roce 2017 lze očekávat ještě o sedm desetin procenta rychlejší růst. (International Monetary Fund 2016)

² Výjimku v tomto ohledu představují čínské obchodní společnosti, které z velké části odmítají využívat nedostatečně kvalifikované místní pracovníky a raději si do Afriky dovážejí vlastní zaměstnance.

³ Výsledkem spolupráce mezi predátorskými obchodními společnostmi a zkorumpovanými národními vládami, kterým jde jen o vlastní profit, většinou bývá exploatace nerostného bohatství daného státu a potažmo i celé jeho ekonomiky, která často bývá na těžbě jedné určité komodity závislá.

I přes svůj obrovský potenciál a rychlý ekonomický růst však Afrika pro obchodníky představuje značně rizikovou oblast. Namátkou lze uvést kromě již výše zmíněné politické nestability také vysoký stupeň byrokracie, velká dovozní cla, masově rozšířenou korupci, výskyt tropických nemocí či špatnou úroveň tamní infrastruktury⁴.

Cílem práce je analyzovat potenciální výhody a problémy českých exportérů při vývozu svých výrobků do východoafrických států, konkrétně pak do Keni, Ugandy a Tanzanie. Po provedení prvotní analýzy si práce dává za cíl určit, který ze zkoumaných států má pro české exportéry největší potenciál.⁵

V návaznosti na výše zmíněný cíl práce lze formulovat následující výzkumnou otázku: který z trojice zkoumaných států je z pohledu českých exportérů nejvhodnější pro navázání obchodních aktivit? Hypotézou je, že ze zkoumaných států je největší politická (bezpečnostní) a ekonomická stabilita v Keni, tudíž má právě tato země pro české exportéry největší potenciál.

Při hledání odpovědi na výzkumnou otázku bude práce postupovat s využitím komparační případové studie. Konkrétně se s pomocí této metody bude snažit analyzovat zdroje státních hrozeb definované Barry Buzanem a Ole Waeverem. Daní autoři kodaňské školy v několika člancích, pracovních sešitech Kodaňského institutu pro výzkum míru (COPRI) a knihách⁶ určují pět zdrojů hrozeb – politické, vojenské, ekonomické, environmentální a sociálně-kulturní.

Vzhledem k omezenému rozsahu textu, respektive k zaměření na tři různé státy, však práce nemůže obsáhnout všech pět Buzanových a Waeverových hrozeb. Pozornost tudíž bude zaměřena primárně na politické a ekonomické zdroje hrozeb. Dalším důvodem pro upřednostnění daných dvou bezpečnostních

---

⁴ Špatnou úroveň infrastruktury jako překážku pro obchod popsal na příkladu Ghany zástupce Světové obchodní organizace (WTO) Zdeněk Drábek: „Dopravní náklady či náklady na elektrickou energii a telekomunikace jsou velmi vysoké. Vývozci z Ghany vyváží na americký trh s dopravními náklady, které jsou třikrát, čtyřikrát i pětkrát vyšší než někdo, kdo vyváží až z Číny.“ (Česká televize 2013)

⁵ Dané téma bylo zvoleno v rámci autorovy spolupráce s broumovskou firmou Veba, jež se zabývá výrobou a vývozem afrického brokátu a momentálně zvažuje rozšíření svého vývozu do východoafrického regionu.

⁶ Především *People State and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era* (1991).

sektorů je jejich největší relevance při analýze využití zkoumaných států pro české obchodníky.

Práce tudíž nejprve zanalyzuje úroveň politických a ekonomických hrozeb v Keni, Ugandě a Tanzanii, načež zjištěné výsledky porovná a určí, který ze zkoumaných států představuje pro české exportéry nejmenší riziko při obchodování.

Dané téma si ve světle stále se zvyšující ekonomické důležitosti Afriky zaslouží odpovídající pozornost jak ze strany politiků, diplomatů a akademiků, tak od představitelů obchodní sféry. Práce si mimo jiné dává za cíl ukázat českým firmám pro ně většinou prozatím neznámá zákoutí spolupráce s africkým kontinentem a částečně tak zbořit domněle nepřekonatelné bariéry mezi tuzemskými společnostmi a jejich africkými protějšky způsobené především neznalostí.

Časově se práce zaměří především na aktuální situaci, avšak pozornost bude částečně soustředěna i na minulost – především při analýze současné politické situace, která je značně ovlivněna dřívějším vývojem.

Po geografické stránce se text logicky zaměří primárně na tři zkoumané státy – Keňu, Ugandu a Tanzanii. Opět však platí, že pro pochopení kontextu bude v některých případech nutné rozšířit pozornost na celý východoafrický region a zároveň neopomenout vliv zámořských velmocí.

Potenciálu obchodní spolupráce mezi českými společnostmi a Afrikou odborná literatura nevěnuje žádnou pozornost. Absenci literatury na dané téma si lze vysvětlit jeho až přílišnou konkrétností. Situace však není o moc lepší, ani rozšíříme-li náš záběr z České republiky na celou Evropu. V takovém případě lze dohledat pouze několik publikací pojednávajících obecně o obchodních vztazích mezi Evropskou unií a africkým kontinentem. Namátkou lze zmínit například knihu *Exporting Paradise? EU Development Policy towards Africa since the End of the Cold War* (2012), která však pojednává spíše o rozvojové spolupráci. O něco přínosnější je pak publikace *Trade Relations Between the EU and Africa: Development, Challenges and options beyond the Cotonou Agreement* (2010), jejíž předností je fakt, že je psána africkými autory, což jí dodává na autentičnosti. Ani jedna z výše zmíněných publikací však neposkytuje evropským společnostem tolik

potřebné informace o africkém regionu, bez kterých se na začátku svých obchodních aktivit neobejdou. Daný deficit doplňuje profil subsaharské Afriky vydaný Světovou bankou v rámci série *Doing Business: Going Beyond Efficiency* (2015), který však pojednává pouze o aspektech zakládání obchodní pobočky v Africe. Celkově lze tedy snahu této diplomové práce o analýzu potenciálních rizik a výhod navázání obchodních vztahů s druhým největším kontinentem hodnotit jako originální a přínosnou.

Práce bude rozdělena na tři hlavní kapitoly. První část představí teoretický koncept zdrojů hrozeb podle kodaňské školy. Informace obsažené v dané kapitole budou stěžejní pro analytickou část práce. Druhá kapitola se zaměří na stručné shrnutí historického vývoje, jakožto i na podobu současné celospolečenské situace v jednotlivých zkoumaných státech. Cílem je najít vysvětlující průsečík mezi historickým vývojem a aktuální situací. Třetí část práce bude analytická, přičemž se zaměří nejdříve na analýzu politické a posléze i ekonomické stability v jednotlivých státech s využitím sektorů bezpečnosti kodaňské školy. Na konci dané kapitoly bude následně provedena komparace jednotlivých nálezů a budou učiněny odpovídající závěry.

Hlavním zdrojem pro první kapitolu bude práce Barryho Buzana, autora stěžejního teoretického konceptu, s názvem *People, States and Fear. An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era* (1991), přičemž bude též využit článek Šárky Waisové, publikovaný v časopise *Mezinárodní vztahy, Od národní bezpečnosti k mezinárodní bezpečnosti: Kodaňská škola na křižovatce strukturálního realismu, anglické školy a sociálního konstruktivismu* (2004).

Druhá část práce zabývající se historickým vývojem, jakožto i aktuálním děním v jednotlivých zkoumaných státech bude čerpat z následujících zdrojů: pasáž popisující situaci v Keni bude primárně vycházet ze sborníku *The Politics of Transition in Kenya*, jehož autorem je Walter Oyugi (2003), a publikace Karutiho Kanyingy s názvem *Kenya: Democracy and Political Participation* (2014). Část pojednávající o vývoji v Ugandě čerpá primárně z monografie Jana Klímy *Dějiny Afriky* (2012) a zprávy organizace Centre for strategic and international studies nazvané *Uganda: Assessing risks to stability* (2011). Třetí podkapitola mapující vývoj v Tanzanii bude založena opět na publikaci *Dějiny Afriky* od Jana Klímy a

článku Melanie O’Gorman *Why the CCM won't lose: the roots of single-party dominance in Tanzania* (2012).

Třetí kapitola bude výzkumná a vycházet bude především z analýzy informací obsažených v předešlých dvou částech práce.

1. Zdroje hrozeb podle kodaňské školy

V tradičním pojetí bezpečnosti představoval hlavní zdroj hrozeb vojenský sektor. Daný fenomén je spojen především s érou 20. století, ve kterém si svět prošel doposud nejhoršími válečnými konflikty v dějinách.

Jiný pohled nabídla ke konci minulého století tzv. kodaňská škola – skupina autorů kolem teoretika mezinárodních vztahů Barryho Buzana. Jeho kniha *People, States and Fear: The National Problem in International Relations*⁷ (1983) dodnes představuje základ pro tento názorový proud.

Kodaňská škola mimo jiné oponovala realistické představě, podle které je hlavním referenčním objektem stát. Naopak uváděla, že definitivní řešení bezpečnosti je možné jen v situaci, kdy přestaneme uvažovat pouze o státech a o jejich systémech. Dynamika mezinárodních vztahů je podle nich založena na jednotlivcích, na lidském společenství a na světové společnosti. Hlavními subjekty světové společnosti jsou tudíž potom individua, nikoli státy. (Waever 1997: 52)

Buzan při argumentaci proti realistické škole uvádí, že hrozby nemusejí vždy směřovat pouze proti fyzické existenci a materiální základně státu. V některých případech mohou cílit též proti státní ideji nebo proti institucím státu, přičemž tato ohrožení nemusejí mít charakter vojenských hrozeb. Autor uvádí řadu příkladů, kdy nevojenské síly účinně působí proti některé ze složek státu. Například jednou ze základních idejí existence Spojených států amerických (USA) je demokracie, jež je-li ohrožena (například šířením jiných ideologií), je ohrožena existence USA. Dalším příkladem je idea federálního státu, která může být ohrožena secesionistickými snahami určité skupiny. Jsou-li dané snahy úspěšné, federální stát zaniká. (Buzan 1991a: 69–82)

Zásadní přínos kodaňské školy v kontextu této práce tudíž spočíval v tom, že „na základě zkoumání post-bipolárního světa tvrdila, že je nutné rozšířit realistický koncept bezpečnosti, neboť tradiční vojenská bezpečnost se stává stále

---

⁷ Práce však bude čerpat primárně z novějšího vydání z roku 1991 nazvaného *People, States and Fear. An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*. Důvodem je především větší aktuálnost a rozpracovanost daných teorií. Buzanovy názory se mezi lety 1983 a 1991 poměrně výrazně proměnily, což lze pozorovat právě na rozdílech mezi prvním a druhým vydáním zmíněné knihy. Jak upozorňuje Šárka Waisová: „Zatímco jeho texty z první poloviny 80. let 20. století ukazují, že se autor přiklání k realistické tradici v mezinárodních vztazích, jeho současné práce již výrazně čerpají z myšlení sociálních konstruktivistů.“ (Waisová 2004: 69)

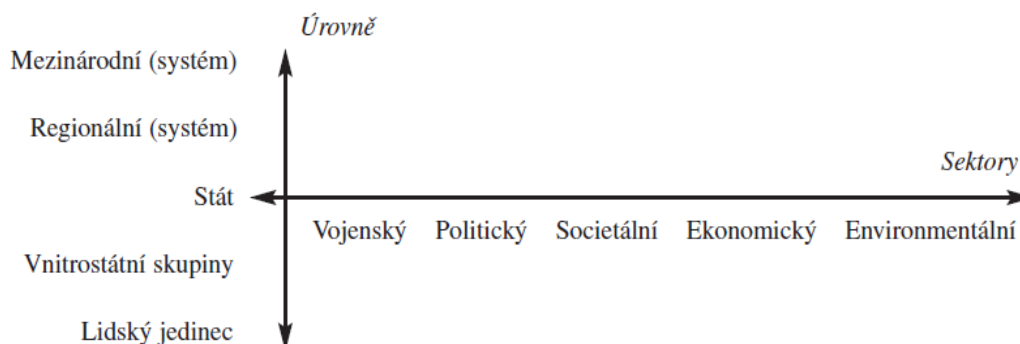

méně důležitou a nová bezpečnostní agenda se bude zabývat především společenskými, ekonomickými a environmentálními tématy“. (Waisová 2004: 72)

Z dané premisy nedlouho poté vykryštovalo následujících pět bezpečnostních sektorů: vojenský, politický, ekonomický, environmentální a sociálně-kulturní (Buzan 1991a: 107–119). Jak vidno, k původním vojenským hrozbám se přidaly ještě další tři zmíněné v textu Šárky Waisové, přičemž společenské hrozby byly rozděleny na politické a sociálně-kulturní.

Kromě definování zdrojů hrozeb přišla kodaňská škola také s pěti úrovněmi referenčních objektů, které se vyskytují ve vztahu k výše zmíněným hrozbám. Danými úrovněmi jsou jedinec, vnitrostátní skupiny, stát, regionální systém a mezinárodní systém. Vztah zdrojů hrozeb a referenčních objektů zachycuje následující tabulka.

Tabulka 1: **Vzájemný vztah zdrojů hrozeb a referenčních objektů**

Zdroj: Waisová 2004: 72, podle Weaver 1997

Práce v následujících podkapitolách podrobněji představí jednotlivé zdroje hrozeb definované kodaňskou školou. Největší pozornost bude věnována politickému a ekonomickému sektoru, které budou hrát stěžejní roli v analytické části práce. Za účelem uceleného pochopení tématu však budou stručně popsány i zbylé tři bezpečnostní sektory.

1.1 Politické hrozby

Politické hrozby míří na organizační stabilitu státu. Jejich podoba se může lišit od politického nátlaku na vládu ohledně určitého problému, přes svržení vlády, až po podněcování secesionismu a narušování politické struktury státu za účelem jeho oslabení před vojenským útokem. Typickým terčem politických hrozeb je základní idea státu, přesněji jeho národní identita a organizační ideologie, potažmo instituce, které je ztělesňují. (Buzan 1991a: 109)

Politické hrozby představují větší problém ve slabých státech, které jsou náchylnější k podlehnutí tlaku ze strany různých agresorů.⁸ Slabé státní struktury většinou nemají kapacity (a v některých případech ani vůli) odolat externímu nátlaku. Změna vlády však málokdy přinese zvýšení stability, jelikož nově nastolený režim bývá z kapacitních důvodů většinou stejně slabý jako ten předchozí.

Barry Buzan si též všímá zajímavého rozdílu mezi devatenáctým a dvacátým, potažmo jednadvacátým stoletím. Zatímco dříve představovalo typickou politickou hrozbu soupeření monarchistů a republikánů, o sto let později je to již ideologická kolize liberálních demokracií, fašistických, komunistických a v poslední době i islámských státních zřízení. Často využívaným řešením bylo vytvoření určité anti-ideologie.⁹ Podobné snahy s sebou však nesou riziko převážení významu oněch anti-hodnot v porovnání s původní ideologií, kterou se stát rozhodl bránit. (Buzan 1991a: 109)

Avšak jak již bylo zmíněno výše, politické hrozby nemusejí být jen ideologického charakteru. Ve skutečnosti jsou v dnešní době častější ohrožení soustředěná na státní celek či jeho část. V takovém případě se většinou bavíme o určitém periferním regionu s velkým podílem národních menšin a špatným přístupem k moci.

---

⁸ Avšak politické hrozby mohou představovat ohrožení i v silných a mocných státech. Příkladem budiž Spojené státy americké, které se během studené války obávaly komunistického vlivu na vlastní politické rozhodování. Předmětem strachu byla v tomto případě možnost úspěšného vměšování se do politiky, jenž by mohlo cizím zájmům přinést významné strategické odměny v podobě změny mezinárodního uspořádání. (Buzan 1991a: 109)

⁹ Příkladem budiž studená válka, respektive ideologický střet USA a SSSR.

Příkladem ohrožení národní identity mohou být snahy o podkopání legitimacy vlády v nepřátelských státech,¹⁰ podpora snah o odtržení určitých částí nepřátelského území¹¹ či příprava na anexi části nebo rovnou celého státu.¹² (Buzan 1991a: 109)

Z výše uvedeného mimo jiné vyplývá, že hlavním referenčním objektem je v případě politických hrozeb stát. Daný nález ostatně potvrzují i autoři kodaňské školy: „Vzhledem k tomu, že převažující formou politické organizace v současném mezinárodním systému je teritoriální stát, je tudíž také hlavním referenčním objektem vojenského a politického sektoru“ (Buzan, Waever, de Wilde 1998: 145). Ponechání státu jako referenčního objektu politických hrozeb stojí za pozornost, jelikož, jak známo, kodaňská škola se proti této tradicionalistické představě silně vymezuje. Dané téma bude podrobeno detailnější analýze v kapitole 1.6.

Barry Buzan ve svém díle kromě dělení na ideologické a národní politické hrozby dále nabízí ještě jeden rozlišovací prvek – záměrná a strukturální ohrožení. První kategorie je charakteristická, jak napovídá již její název, jasným a zřetelným záměrem jedné strany ovlivnit dění v jiném teritoriu. Typickými příklady byly snahy západních mocností ovlivnit dění v apartheidem postižené Jihoafrické republice či úsilí Sovětského svazu o co největší podporu zahraničních komunistických stran v době studené války. V obou případech byl hlavním hnacím motorem hrozeb vliv externích aktérů.

V opozici proti záměrným hrozbám stojí strukturální ohrožení. Jejich podstatou je přirozený vývoj rizik, který není nikterak poháněn zájmy jednotlivých aktérů. Příkladem budiž vztahy mezi Jihoafrickou republikou v době apartheidu a okolními státy ovládanými původním většinovým obyvatelstvem. Zřejmě nejtypičtější příklad však představují vztahy mezi Korejskou republikou a Korejskou lidově demokratickou republikou. V obou případech k vzájemným ohrožením docházelo a stále dochází nezávisle na roli externích aktérů. (Buzan 1991a: 109–111)

---

¹⁰ Typickým příkladem je vměšování se Jihoafrické republiky do záležitostí Angoly a Mosambiku.

¹¹ Podpory secesionismu části nepřátelského území jsme byli svědky například mezi Súdánem a Etiopií.

¹² Příkladem budiž Hitlerova kampaň v 30. letech minulého století.

Problémem dělení na záměrná a strukturální ohrožení může být obtížné hledání hranice mezi oběma kategoriemi. Kdy vznikla určitá hrozba přirozeně a kdy byla navozena uměle? Lze například vysílání rádia *Voice of America* považovat za záměrné ohrožení státního uspořádání v zemích, kde ho lze naladit, nebo jeho vliv není tak silný a veškeré protistátní tendence, které se v podobných zemích mohou objevit, jsou pouze přirozeným vývojem? Sám Barry Buzan na danou otázku nenabízí jasnou odpověď (Buzan 1991a: 111). Výzkumníci se tudíž v podobných případech budou muset spolehnout na vlastní intuici.

Celkově lze tedy konstatovat, že politické hrozby mohou nabrat rozličné podoby od ovlivňování cizí politiky až po svržení vlády. Typickým příkladem z regionu subsaharské Afriky jsou nepokoje v určitém periferním regionu, které mohou přerůst buď v secesionistické snahy, nebo v pokus o státní převrat. V podobných případech je také důležitá role silného lídra – iniciátora.

1.2 Ekonomické hrozby

Šárka Waisová popisuje ekonomický sektor stručně jako „*vztahy obchodu, produkce, financování a způsobu přístupu aktérů ke zdrojům, k finančním prostředkům, k trhům, které jsou nutnou podmínkou pro udržení určité úrovně blahobytu a moci*“ (Waisová 2004: 74). Barry Buzan však upozorňuje, že ekonomické hrozby jsou ze všech sektorů nejobtížněji uchopitelné. Důvodem je fakt, že samotná rizika, hrozby a nejistoty vyplývající z agresivní soutěže jsou v tržní ekonomice považovány za normální stav.¹³ K tomu, aby trhy fungovaly účinně, musí vyvíjet neustálou hrozbu bankrotu směrem k neefektivním hráčům. Buzan v daném kontextu dále upozorňuje, že ekonomika jako cíl hrozeb působí v porovnání se snadněji uchopitelnými terči jako například státní instituce či teritorium poněkud nejednoznačně. Co se může zdát jako hrozba v krátkodobém měřítku (například ropné embargo či cenová inflace), může v dlouhodobém horizontu působit jako výhodný faktor při aplikování nových politik a strategií. (Buzan 1991a: 113)

---

¹³ Za příklad ekonomických hrozeb, které však nemohou mít dopad na národní bezpečnost Buzan uvádí prudký zahraniční import, restrikce vůči exportu, manipulace s cenou, měnou či úrokovou mírou či nedodržení dluhových závazků. (Buzan 1991a: 113)

Pokud je však nejistota stálým prvkem v tržním systému, jak určit, kdy již představuje ohrožení pro národní bezpečnost? Podobně jako v případě záměrných a strukturálních ohrožení si Buzan nejprve pomáhá poměrně vágní odpovědí: „*Určit, kdy se jednotlivé ekonomické hrozby stanou legitimním ohrožením národní bezpečnosti je velmi obtížná a vysoce politická otázka.*“ Následně však dodává: „*V ekonomickém sektoru většina hrozeb nepřesahuje hranice standardní tržní ekonomiky, a tudíž nemůže být jednoduše spojena s ohrožením národní bezpečnosti. Výjimkou jsou situace, kdy následky daných hrozeb přesáhnou jasně vymezené hranice ekonomického sektoru a začnou zasahovat i do vojenské a politické sféry.*“ (Buzan 1991a: 112–114)

V případě překročení hranic ekonomického sektoru Buzan přichází se třemi typy ohrožení národní ekonomické bezpečnosti založených na vzájemně propojených ekonomicko-vojenských, ekonomicko-mocenských a ekonomicko-sociopolitických hrozbách.

Ekonomicko-vojenské hrozby vycházejí z poznatku, že státní vojenské kapacity závisí nejen na zásobování strategickými surovinami¹⁴, ale i na dostatečné industriální základně (Buzan 1991a: 114). Silná ekonomika tudíž představuje záruku dobře fungující armády a z toho vyplývající eliminaci či alespoň redukci vojenských hrozeb. *Vice versa*, slabá ekonomika má ve většině případů za následek nedostatečně vybavenou a trénovanou armádu, která následně může představovat riziko pro národní bezpečnost. Výše uvedená situace tudíž představuje modelový příklad stavu, kdy slabá ekonomika sama o sobě neohrožuje stabilitu státu, ale v kombinaci s jiným sektorem již ano.

Druhý typ, ekonomicko-mocenské hrozby, lze v určitém pohledu považovat za rozšíření výše zmíněných ekonomicko-vojenských ohrožení. Zatímco předchozí kategorie se zabývá spojitostí mezi ekonomikou a vojenskými kapacitami, nyní bude druhou proměnnou celková síla státu v mezinárodním systému. Základní premisou je, že pokud klesne výkonnost ekonomiky (ať už z vnitřních či externích

---

¹⁴ Příkladem budiž armáda Spojených států amerických, která byla především dříve závislá na dodávkách manganu a niklu – surovin, které v USA nejsou produkovány v dostatečné kvantitě. Obavy o spolehlivost dodávek pak částečně vysvětlují americký zájem o vyvinutí technologie, která by umožnila získání daných minerálů z mořského dna. (Schultz 1973: 524)

důvodů), sníží se zároveň i síla daného státu v porovnání s ostatními. (Buzan 1991a: 114)

Buzan však upozorňuje, že pokles moci jedné země ještě automaticky neznamená ohrožení její národní bezpečnosti.¹⁵ Přesto je běžné, že kupříkladu v časech velké mocenské rivality je relativní ekonomická výkonnost nahlížena jako záležitost národní bezpečnosti.¹⁶ Podobné obavy pak podle Paula Kennedyho často vedou ke zvyšování výdajů na armádu za účelem vyrovnání rivalovy zvyšující se síly. Obdobné snahy však často mají za důsledek pouze zrychlení úpadku vlastní ekonomiky (Kennedy 1988: 15–16). Lze tedy konstatovat, že ekonomicko-mocenské hrozby samy o sobě nezapříčiňují ohrožení národní bezpečnosti – to způsobí většinou až neadekvátní reakce zainteresovaných států.

Poslední typ s finančním sektorem spojených hrozeb jsou ekonomicko-sociopolitická ohrožení. Poměrně složitý a těžce uchopitelný Buzanův *sociopolitický segment* v daném případě představuje celkovou domácí stabilitu, která může být ohrožena ekonomickými problémy. Obecně se jedná o situace, kdy se určité státy snaží naplňovat své ekonomické strategie založené na maximalizaci zisku především skrze masivní obchod.

Výsledkem podobných strategií bývá vysoká míra závislosti na obchodu ve snaze zachovat sociální struktury, které se zrodily se zvyšující se prosperitou. Z některých států se stanou producenti surových materiálů, přičemž jejich stabilita závisí na prodeji daných produktů.¹⁷ Z rozvinutějších zemí se stanou industriální centra závislá zároveň na dodávkách surových materiálů, jakožto i na trzích určených pro jejich produkty s přidanou hodnotou.¹⁸ Ať už se však stát v podobných provázaných vztazích dostane do jakékoliv pozice, téměř vždy bude

---

¹⁵ Například Spojené království zažívá od koloniálních dob zjevný ekonomický i mocenský úpadek, avšak přestože tím je mimo jiné i omezena akceschopnost národní armády, nedá se hovořit o tom, že by snižování ekonomického výkonu znamenalo ohrožení britské národní bezpečnosti. (Buzan 1991a: 115)

¹⁶ Typickým příkladem je soupeření USA a SSSR v době studené války.

¹⁷ Daný popis odpovídá definici *periferie* ve Wallersteinově teorii závislosti. Příkladem budiž většina zemí subsaharské Afriky.

¹⁸ Opětovnou aplikací teorie závislosti bychom k dané charakteristice mohli přiřadit pojem *semiperiferie*. Z afrických států lze za příklad uvést snad jen Jihoafrickou republiku a Nigérii – i když i jejich postavení v této kategorii je poměrně nejednoznačné.

značně náchylný k jakýmkoliv neočekávaným výkyvům ve finančních a obchodních tocích. (Buzan 1991a: 115)

Ekonomicko-sociopolitické hrozby lze tudíž charakterizovat jako ohrožení domácí stability vlivem vnějších ekonomických faktorů, zejména pak interdependence. Konkrétní hrozbu může představovat například významný pokles světových cen ropy či uvalení sankcí na export zboží v důsledku nespokojenosti s úrovní demokracie v producentské zemi. Zároveň platí, že čím je stát hospodářsky slabší, tím náchylnější bude ke zmiňovanému typu hrozeb.

1.3 Vojenské hrozby

Vojenské hrozby se od výše zmíněných ekonomických elementárně odlišují – zatímco u finančního sektoru neexistuje zřejmá hranice mezi útočným a mírovým chováním jednotlivých aktérů, protože agresivní chování je přirozenou součástí systému a nemusí nutně znamenat ohrožení národní bezpečnosti, v případě vojenských hrozeb, jež jsou charakteristické použitím síly, je toto rozhraní jednoznačné.¹⁹

Vojenský sektor představuje tradiční jádro bezpečnostních hrozeb později rozšířené kodaňskou školou. Jeho specifikem je velká síla, díky které ohrožuje všechny složky státu. Výsledkem vojenských akcí může být narušení či zničení státních institucí a zároveň potlačení, podrytí či zničení idey státu. Vojenské hrozby navíc nepůsobí pouze na stát jako takový, ale ohrožují i zájmy jednotlivců, jejichž poškození bývají ještě trvalejšího a výraznějšího charakteru než v případě státních struktur. Speciální kategorii pak představují nepřímé hrozby, které nemíří přímo na samotný stát, ale spíše na jeho zahraniční zájmy.²⁰

---

¹⁹ Na druhou stranu však lze pozorovat určité spojitosti mezi vojenským a ekonomickým sektorem – například armáda je při svém rozpočtovém plánování plně závislá na ekonomice země a na druhou stranu hospodářská úroveň státu se bude jen stěží rozvíjet při neschopnosti vojensky zajistit vlastní teritorium.

Poněkud šalamounské řešení ve svém textu nabízí Šárka Waisová, když problematiku vojenských a ekonomických hrozeb zastřešuje do jednoho velkého *vojensko-politického* sektoru. (viz Waisová 2004: 74)

²⁰ Příkladem budiž útoky na státní spojení, dopravní cesty, strategicky umístěná teritoria či zahraniční ropné zájmy.

Odlišný přístup k fenoménu vojenských hrozeb lze pozorovat u silných a slabých států. Ekonomicky i politicky dobře fungující země se obávají vojenských hrozeb ze strachu o svržení vlastními lidmi odsouhlasené vlády a její nahrazení vnuceným nátlakovým režimem. V případě slabších států lze též pozorovat obavy vládnoucích elit, avšak v závislosti na záměrech útočníků může určitá část společnosti jejich příchod vítat. (Buzan 1991a: 107–108)

Vzhledem ke svému destruktivnímu potenciálu mají vojenské hrozby v národní bezpečnosti většinou největší prioritu. Válečné akce mohou během krátkého časového úseku zničit předchozí dosažené úspěchy v politice, umění, průmyslu či kultuře. Buzan však upozorňuje, že speciálně v případech slabých států mohou mít vojenské hrozby i částečně pozitivní efekt – stačí, aby vládnoucí elity využily existujícího napětí ke zvýšení národní sociopolitické soudržnosti, čímž si zároveň usnadní své další vládnutí. (Buzan 1991a: 108)

Armádní hrozby celkově shrnuje Šárka Waisová: „*Vojenský sektor popisuje vztahy donucení silou a schopnost aktérů bojovat ve válkách s ostatními stranami, přičemž se obvykle zaměřuje na vztah či poměr ofenzivních a defenzivních schopností aktérů a na vzájemnou percepci jejich záměrů*“ (Waisová 2004: 74). Z daného popisu je evidentní tradicionalistická představa o fungování mezinárodních vztahů, kde proti sobě stojí dvě strany vymezující se jedna vůči druhé. Jejich cílem je jasné a zřetelné prezentování vlastní síly, ať už za účelem jejího aktivního využití nebo jen zastrašení nepřítele.

Jak již bylo zmíněno výše, vojenský sektor disponuje značným destruktivním potenciálem. I prostá pohrůžka užitím síly tudíž může představovat významný posun v konfliktu. Buzan ve své práci usuzuje, že právě daný fakt představuje důvod, proč bylo studium vojenských hrozeb v minulosti a částečně i v současnosti upřednostňováno před ostatními bezpečnostními sektory. (Buzan 1991a: 108)

1.4 Societální hrozby

Stejně jako v případě vojenských hrozeb, i nyní je nutné začít odlišením od podobného sektoru – v tomto případě politického. V mezinárodních vztazích

dochází kromě útoků na politickou a ideologickou podstatu státu, jak je popisuje politický sektor, i k vnějším ohrožením sociální úrovně. Societální hrozby jsou tudíž často součástí většího souboru rizik zastřešovaného označením *politický* či *vojenský*. Societální hrozby si však i přesto zaslouží zůstat samostatně stojícím odvětvím, jelikož existují i taková societální ohrožení, která nejsou součástí většího politického či vojenského útoku. Příkladem budiž útoky islámských fundamentalistů, jejichž motivací bývá odpor k pronikání západních myšlenek do jejich původní kultury.²¹ (Buzan 1991a: 111)

Cílem societálního sektoru je tudíž analýza společenských vazeb v kontextu skupinových identit, jazyka, kultury, víry, zvyklostí a snahy o jejich dlouhodobé udržení. Interakci v této oblasti představuje primárně vzájemná výměna idejí mezi jednotlivci a celými civilizacemi. Co se týče bezpečnostních hrozeb v societálním sektoru, platí, že míří proti státotvorné společnosti, společenským skupinám a proti jejich svébytnosti (Buzan 1991a: 112). Jinými slovy lze říci, že se daný sektor zaměřuje především na obranu širokého spektra národních kulturních hodnot proti agresivnímu importu cizích ideálů.

Dále lze konstatovat, že k největším rizikům v rámci societálního sektoru v dnešní době podle kodaňské školy patří rychlý růst populace, zvětšující se rozdíl mezi ekonomickým severem a jihem, sílící migrace, jež může oslabit identitu domácí populace, a vzestup nacionalismu, při kterém je malá skupina ohrožena růstem a posilováním sousední kultury (Buzan 1991a: 112). Daný výčet hrozeb potvrzuje aktuálnost a relevanci Buzanových bezpečnostních sektorů, které i dnes, již více než čtvrtstoletí po vydání původní publikace, reflektují soudobá bezpečnostní rizika.

Societální hrozby zároveň působí odlišně na slabá či nevýrazná kulturní prostředí a jejich silné protějšky. V prvním případě mohou i nezáměrné vedlejší efekty interkulturních kontaktů působit rušivě či dokonce způsobovat politické

---

²¹ Otázkou však zůstává, jak jednoznačně určit primární motivaci k útokům islámských teroristů. Například americká armáda zmiňuje následující možné motivace: separatismus, etnocentrismus, nacionalismus, revolucionismus a politické, náboženské či sociální ideologie (U.S. Army Training and Doctrine Command 2007: 16–22). Nejen z výše uvedeného je tudíž zřejmé, že odpor k pronikání západních myšlenek není jedinou motivací islámských teroristických skupin, avšak přesto je s ní nezbytné kalkulovat.

napětí (viz Holsti 1982). Naopak u silných národů je pravděpodobnost odolání nátlaku cizí kultury větší.²²

Hlavním problémem societálního sektoru je jeho vymezení. Lze ho vnímat jako národní bezpečnostní hrozbu, když je většina societálních incidentů vnitrostátních? Buzan upozorňuje, že státotvorný proces většinou jde ruku v ruce s utlačováním a omezováním sub-státních jednotek, jehož důsledkem jsou většinou právě určité societální hrozby.²³ Z daného předpokladu kodaňská škola vyvozuje, že vnitrostátní problémy nemohou být považovány za ohrožení národní bezpečnosti. Výjimku jsou pouze ty případy, které mohou přerůst v mezistátní konflikt. (Buzan 1991a: 112)

Avšak, jak již bylo zmíněno výše, kodaňská škola se zmiňuje i o societálních ohroženích s mezinárodním dosahem. Příkladem budiž především sílící migrace a částečně i prohlubující se rozdíly mezi světovým severem a jihem. Celkově lze tedy říci, že societální hrozby představují ohrožení národní bezpečnosti, avšak je vždy nutné každý případ posoudit zvlášť a určit, zda se jedná o vnitrostátní či mezistátní hrozbu.

1.5 Environmentální hrozby

Environmentální (či ekologické, jak je nazývá Buzan) hrozby bývaly ještě v nedávné minulosti vnímány jako nahodilé události, jež jsou přirozenou součástí života, a tudíž je nelze považovat za ohrožení národní bezpečnosti, jakožto spíše za záležitost nezvratného osudu. Podstatou daného smýšlení byla úvaha, podle které environmentální hrozby reprezentují boj člověka s přírodou, zatímco například vojenské hrozby se zakládají na soupeření člověka proti člověku.

S rychlým nárůstem vědomostí o zemském ekosystému se však jednotlivé události jeví jako méně náhodné. V době, kdy již většina vědců nepochybuje kupříkladu o podílu člověka na zrychlování skleníkového efektu, se ekologická témata dostávají snadněji do pozornosti politiků i široké veřejnosti. (Buzan 1991a: 117–118)

---

²² Daný fakt však neznamená, že by se silné národy nebály importu cizí kultury. Příkladem budiž někdy až panická obava Francouzů ze zavedení americké fast-food kultury a rozšiřování vlivu anglického jazyka. (Buzan 1991a: 111–112)

²³ Jako příklad uvádí vztah Iráku vůči Kurdům či v minulosti Německa vůči Židům.

V dnešní době navíc kodaňská škola rozlišuje mezi lidmi způsobenými environmentálními hrozbami malého a velkého dosahu. Příkladem prvního zmíněného typu je přeshraniční znečištění životního prostředí mezi USA a Kanadou. Podobné hrozby v současnosti většinou nemívají fatální následky, avšak lze si snadno představit konflikty blízké budoucnosti založené například na boji o přístup k vodním či jiným nezbytným zdrojům.

V kontrastu pak působí hrozby velkého rozsahu, jejichž příkladem je globální oteplování. Podobná ohrožení mohou mít na rozdíl od předchozí kategorie fatální následky. Specifikem environmentálních hrozeb velkého rozsahu mohou být různé zájmy jednotlivých států – zatímco pro některé země představuje největší hrozbu zvyšování vodní hladiny, pro jiné to může být dlouhodobé sucho. Především kvůli rozdílným zájmům jednotlivých států platí, že i hrozby velkého rozsahu mohou v nejbližší době představovat základ pro vznik nových konfliktů. (Buzan 1991a: 118)

Environmentální hrozby mohou, stejně jako vojenské a ekonomické, významně poškodit fyzickou podstatu státu. K nejvýznamnějším tématům daného sektoru patří rozpad ekosystému, energetické problémy (nedostatek strategických surovin), populační problémy (přelidnění, nekontrolovatelná migrace, epidemie), potravinové problémy (hladomory, nadměrná spotřeba, nerovná distribuce zdrojů), ekonomické problémy (podpora neudržitelných výrobních postupů, strukturální asymetrie a nerovnost) a občanské války (zničení životního prostředí v důsledku válečného konfliktu). (Buzan, Waever, de Wilde 1998: 74–75)

Celkově lze tedy význam environmentálního sektoru ohodnotit jako strmě stoupající, přičemž lze dokonce v některých ohledech pozorovat podobnosti s vojenským sektorem. Je navíc velmi pravděpodobné, že v následujících letech budou dopady environmentálních hrozeb ještě zesilovat.

Na závěr analýzy jednotlivých bezpečnostních sektorů je ještě nutné dodat, že, jak konstatuje sám Buzan ve své pozdější publikaci *New Patterns of Global Security in the Twenty-First Century*, všechny výše zmíněné a popsané „sektory bezpečnosti jsou navzájem značně propojené. Každý sám o sobě sice představuje

důležitý bod v bezpečnostní problematice, avšak všechny jsou zároveň spojeny do silné sítě vazeb, se kterou je nutné kalkulovat.“ (Buzan 1991b: 433)

Přehled bezpečnostních sektorů, referenčních objektů, ohrožených hodnot a zdrojů hrozeb přehledně shrnuje následující tabulka:

Tabulka 2: Shrnutí bezpečnostních sektorů

Sektory	Referenční objekty	Ohrožené hodnoty	Zdroje hrozeb
Politický	Stát	Teritoriální integrita	Sub-státní aktéři
Ekonomický	Stát	Rozvoj	Jiné státy
	Instituce	Existence	Trhy
	Vláda	Zákl. lidské potřeby	Globální ekonomika
Vojenský	Stát	Suverenita	Jiné státy
Societální	Národ	Národní jednota	Národy
	Sociální skupiny	Identita	Nepřátelské kultury
Environmentální	Ekosystém	Udržitelnost	Stát
	Lidský druh	Přežití	Globalizace
	Stát	Kvalita života	Lidský druh

Zdroj: autor podle Buzan 1991a a Waisová 2004

1.6 Kritika konceptu bezpečnostních sektorů

Kodaňská škola se ve svém konceptu bezpečnostních sektorů snaží vymezit proti tradičnímu pojetí bezpečnosti prezentovanému realistickou školou. Její reakce však na sebe nenechala dlouho čekat. Již v roce 1991 sepsal Stephen Walt text *The Renaissance of Security Studies*, ve kterém nabídl ucelenou kritiku Buzanova přístupu z realistického pohledu.

Podle Walta je hlavním předmětem bezpečnostních studií válka, respektive vojenská moc. Buzan pak podle Waltova názoru riskuje možnost přílišného rozšíření bezpečnostních studií, které by mohlo vést k tomu, že za bezpečnostní hrozby budou označovány situace jako znečištění planety, lidské choroby, zneužívání dětí či ekonomické recese. Podobné rozšíření oboru by následně podle Waltova názoru vedlo ke zničení jeho intelektuální soudržnosti, což by mělo za

následek obtížnější hledání řešení všech zmíněných problémů. Jediným přípustným rozšířením realistického bezpečnostního konceptu je pro Walta ekonomický sektor – pouze však za předpokladu propojení s užitím síly a možností konfliktu.²⁴ (Walt 1991: 212–227)

Druhým hojně kritizovaným bodem Buzanových bezpečnostních hrozeb je jejich údajná subjektivita. Jak uvádí Keith Krause: „*Zatímco tradicionalisté předpokládají, že existuje jeden objektivní a poznatelný svět, většina zástupců kodaňské školy věnuje větší pozornost epistemologii. Buzan a další zkoumají, jak jsou věci v celosvětovém prostoru konstruovány, jelikož vycházejí z předpokladu, že svět není objektivně poznatelný.*“ (Krause 1998: 308)

Tradicionalistický pohled potvrzuje i John Mearsheimer, který tvrdí, že bezpečnostní studia by si měla ponechat své chápání, podle kterého žijeme v objektivním a poznatelném světě, jenž je oddělený od pozorujícího jedince. (Mearsheimer 1995: 41)

Z pohledu této práce však není kritika ze strany tradicionalistů relevantní. Jejich námitky vůči rozšíření realistického bezpečnostního konceptu spíše než snahu o vylepšení dané teorie připomínají úsilí o její zakonzervování. V dnešní dynamické době již nelze žít v představě, že ekonomické, sociální či environmentální faktory nemohou představovat ohrožení státní bezpečnosti.

Otázkou však ještě zůstává, jak moc se Buzanovi, Waeverovi, de Wildemu a dalším podařilo od svých názorových oponentů odlišit. Kodaňská škola sice opakovaně kritizovala realisty za označení státu jako hlavního referenčního objektu, avšak sama s touto tezí nadále významně pracuje, když konstatuje, že například v případě politických hrozeb zůstává stát hlavním referenčním objektem.

Nutno dodat, že celkově kodaňská škola rozšířila systém referenčních objektů o jedince, vnitrostátní skupiny, regionální a mezinárodní systém, čímž se značně odlišila od realistického pojetí. Zároveň je však zjevné, že se obě teorie částečně překrývají. Příkladem budiž Buzanovo prohlášení, ve kterém tvrdí, že:

---

²⁴ V daném ohledu Walt zmiňuje dva, dle jeho názoru, opodstatněné výzkumné projekty: souvislost mezi výdaji na armádu a ekonomickým výkonem a strategický význam ekonomických zdrojů a jejich role jako potenciálních příčin mezinárodních konfliktů. (Walt 1991: 227)

„vojenské hrozby si nadále udrží teoretickou převahu v uvažování o bezpečnosti, přičemž jim jejich význam vydrží tak dlouho, dokud bude mezinárodní politika strukturována anarchicky“ (Buzan 1991a: 119). Z dané citace je zjevné, že Buzan v době publikování knihy *People, States and Fear* ve svých teoriích stále upřednostňoval vojenské hrozby působící proti státu.

Významné odlišení kodaňské školy od tradicionalistů však představovalo uvědomění si stále rostoucího významu jiných než vojenských hrozeb. Zatímco Buzanovi předchůdci nadále prosazovali neochvějný monopol vojenského sektoru, kodaňská škola již kalkulovala s čím dál tím větší relevancí politických, sociálních, ekonomických a environmentálních hrozeb.

Nutno také dodat, že kodaňská škola šla ve druhé polovině devadesátých let ve svém myšlení ještě dále, když začala uvažovat nad vlivem sociální konstrukce hrozeb, známé také jako sekuritizace. Princip daného smýšlení spočíval v premise, že některé hrozby dostávají až nepřiměřeně velkou pozornost a prostředky na rozdíl od těch, které mohou způsobovat větší škody. Často používaným příkladem je terorismus, který je vyzdvihován jako největší priorita v bezpečnostních diskuzích i přesto, že je pravděpodobnější smrt při automobilových nehodách nebo následkem léčitelné nemoci. (Waever, Lipschutz 1995: 5)

Autoři kodaňské školy v sekuritizační teorii dále argumentují, že *„je potřeba konstruovat pojmání bezpečnosti, které se vztahuje k něčemu mnohem konkrétnějšímu než k jakékoli hrozbě či k jakémukoli problému. Hrozby a zranitelnost mohou vycházet z nejrůznějších oblastí, vojenských i nevojenských. Abychom je však označili za bezpečnostní, musejí splňovat jasná kritéria, která je odlišují od běžné politiky. Sekuritizující aktéři je musejí prezentovat jako něco, co existenčně ohrožuje konkrétní referenční objekty. Tito aktéři tím získávají podporu pro mimořádná opatření, která se neřídí obvyklými pravidly“* (Buzan, Waever, de Wilde 1998: 5–19). Kodaňská škola tudíž v pojednání o principech sekuritizace vyzdvihuje důležitost a zároveň možnou zrádnost percepce určitého pozorovatele, která může být potažmo zneužita různými sekuritizujícími aktéry.

Z výše uvedených řádků je patrný nezastavitelný vývoj bezpečnostních studií, na kterém se ve velké míře podílí právě tzv. kodaňská škola. Přestože, jak vidno, diskutované bezpečnostní sektory nejsou v projednávaných teoriích

posledním vývojovým stupněm, bude s nimi práce primárně kalkulovat, jelikož stále představují nejlepší nástroj pro analýzu potenciálu spolupráce s východoafrickými státy pro české exportéry.

2. Historický vývoj ve zkoumaných státech

Druhá kapitola práce se zaměří na stručné shrnutí historického vývoje, jakožto i na podobu současné celospolečenské situace v jednotlivých zkoumaných státech. Cílem je najít vysvětlující průsečík mezi historickým vývojem a aktuální situací, který společně s informacemi z teoretické části práce poslouží v analytické kapitole k nalezení odpovědi na výzkumnou otázku. Z kapacitních důvodů se práce zaměření pouze na moderní dějiny jednotlivých států, tedy tu část historie, která má největší vliv na současnou podobu států.

2.1 Keňa

Jeden z nejvýznamnějších států na východě Afriky na první pohled disponuje, na africké poměry, dobrými podmínkami pro obchod. Je však taková i realita? Současná Keňa se nachází na pomezí autoritářsky a demokraticky fungujícího státu. Na jejím příkladu lze ilustrovat, že stát může jen těžko přejít z nedemokracie na demokracii ze dne na den – naopak se většinou jedná o dlouhodobý proces, ve kterém nebývá lehké označit jeden bod, v němž se přesně stát stal demokratickým.

2.1.1 Kolonialismus

Keňa byla od konce 19. století (1895) až do roku 1963 pod britskou nadvládou. Dané území se nejdříve jmenovalo *Britská východní Afrika*, načež bylo v roce 1920 přejmenováno na *Kolonii a protektorát Keňa*. Celá koloniální éra se vyznačovala omezováním práv většiny tamních obyvatel na úkor nově příchozích Evropanů. Typické bylo především zabírání půdy či posuzování lidí na základě barvy pleti.

Zvýšená občanská aktivita ze strany Keňanů přišla s přechodem na britský protektorát, který s sebou přinášel částečné uvolnění poměrů. Mnohem výraznějším krokem k sebeurčení však bylo povstání *Mau Mau* z roku 1952, které způsobilo velké škody na majetku i lidských životech. Britové na dané povstání reagovali vyhlášením výjimečného stavu a vysláním záložních jednotek. Povstání bylo vedeno členy největšího keňského etnika Kikuju, jehož členové nejvíce

protestovali proti zabírání půdy Evropany či proti špatným pracovním podmínkám. Důvodem protestů bylo ukončení jejich výsadního postavení na keňském území jako důsledek příchodu Evropanů.²⁵ (Stubbs: 70)

Zároveň však byla v roce 1954 schválena tzv. Lytteltonova ústava, která dávala Keňanům opět o něco větší pravomoci, především pak v politické participaci (Asingo 2003: 16–17). Daná ústava v Keni poprvé umožnila zakládání politických stran, i když pouze na regionální úrovni. Obratem se na scéně objevilo několik nových uskupení, avšak existence celostátních politických stran byla umožněna až v roce 1960. (Gertzel 1970: 8)

Kromě radikálních protestů existovala v šedesátých letech i umírněnější frakce vedená Jomo Kenyattou, který se pod hlavičkou *Kenya African Union* (KAU) snažil tlačit na britskou koloniální správu politicky. Kenyattova cesta se později ukázala být efektivnější, jelikož se mu v roce 1963 podařilo pro jeho zemi získat nezávislost. Navíc byl ve stejný rok zvolen premiérem a následně o rok později dokonce prvním prezidentem nového státu Keňa. (Asingo 2003: 18–19)

2.1.2 Nevládnutá demokratizace

Ihned po získání nezávislosti přijala Keňa Westminsterský politický systém, který mimo jiné povoloval existenci více politických stran a zaváděl federální systém vlády. Nejvýznamnějšími stranami byly *Kenya African National Union* (KANU) a *Kenya African Democratic Union* (KADU). Zatímco první zmíněná partaj reprezentovala především dominantní Kikuje (a také příbuzná etnika Embu, Meru a Luo), později založená KADU měla za cíl bránit zájmy zbylých skupin. Dané rozložení podporovalo již dříve podnícenou etnickou rivalitu. (Stubbs: 71)

Zároveň probíhala devoluce moci na místní úroveň. Danému systému se říkalo *Majimbo*.²⁶ Z předchozích řádků lze soudit, že Keňa měla těsně po zisku

---

²⁵ Kikujové si před příchodem Evropanů udržovali geografickou i politickou dominanci, přičemž se již po generaci nemuseli sklinit před jakýmkoliv externím hráčem. (Routledge, Routledge 1910: 54–55)

²⁶ Původní plán počítal s vytvořením tří autonomních regionů, které by na základě mandátu od regionálních vlád sdílely vládu nad Keňou. Myšlenka na vytvoření systému *Majimbo* vycházela z obav, že tribalistická politika etnik Kikuju a Luo by v rámci Westminsterského systému mohla být značně nevýhodná pro ostatní keňská etnika, včetně evropských osadníků a přistěhovalců z Asie. (Ahluwalia 1996: 28-37)

nezávislosti dobře nakročeno k tomu, aby se stala plně demokratickým státem. Daný optimismus však nevydržel příliš dlouho.

První nezávislé volby vyhrála KANU, která však měla pramalý zájem na dalším zvyšování úrovně keňské demokracie. Ihned po svém nástupu k moci se strana a její předseda Jomo Kenyatta zasadili o ukončení systému *Majimbo* a naopak nastolili cestu k centralizaci vlastní moci. Zároveň Keňa přestala využívat Westminsterský systém, protože pro ni byl údajně příliš *neafrický*. Celou situaci navíc značně ulehčila hlavní opoziční strana KADU, která se rozhodla sloučit s KANU a vytvořit tak jednu vládnoucí stranu, která disponovala absolutní většinou hlasů v parlamentu. (Stubbs: 71)

Naděje na utvoření konsolidované demokracie tudíž v Keni vzaly rychle za své. To pochopili i někteří členové vládního kolosu KANU, kteří se z něj v roce 1966 rozhodli odejít a založit novou stranu *Kenya People's Union* (KPU). Reakce KANU však byla nekompromisní, když se o tři roky později zasadila o úplný zákaz parlamentní opozice. Daný krok umožnil vládní straně absolutní dominanci v parlamentu a jeho rozhodovacích procesech. Ještě větší zásah do pokusů o budování keňské demokracie pak představoval rok 1982, ve kterém došlo k úplnému zákazu jiných politických stran než vládní KANU. Od té doby mohla být Keňa klasifikována jako klasický příklad tzv. *one-party state*. (Kanyinga 2014: 8)

V sedmdesátých a osmdesátých letech, za vlády Jomo Kenyatty a následně i jeho nástupce Daniela Moie, docházelo k represím, porušování lidských práv, klientelismu, protežování rodin vládnoucích elit, případně i jejich celých etnických skupin, a v neposlední řadě i k obrovské korupci. Dané faktory vedly ke kontinuálnímu úpadku keňské ekonomiky, počínaje rokem 1973. Zároveň Keňané pocítili obecné zhoršení v poskytování veřejných služeb, které přetrvávalo i mnoho let poté. (Odhiambo-Mbai 2003: 51)

Někteří autoři (Gibbon 1995, Leys 1978, Cowen 1982) na druhou stranu vyzdvihovali keňskou relativně vysokou úroveň HDP, otevřený trh či stabilitu politického systému v porovnání s ostatními rozvojovými státy, speciálně pak s těmi z východoafrického regionu.

2.1.3 Liberalizace

Podrytí základů liberální demokracie a nastolení autokratického systému ze strany KANU nezůstalo bez odezvy keňského obyvatelstva. Protestní akce všemožných opozičních hnutí však byly kvůli velkému množství zákonných omezení značně limitované.

Situace se začala měnit až na konci osmdesátých let, kdy se různým opozičním skupinám začalo s pomocí mezinárodních komunit dařit vytvářet nátlak na prezidenta Moie s cílem vynutit si znovuotevření keňské politické soutěže.

Spouštěcím mechanismem pro zesílený nátlak opozičních skupin byl především kolaps Sovětského svazu, jakožto i konec studené války. Po těchto dvou událostech začal západní svět vyvíjet poměrně velký tlak na Moiův režim s cílem obnovení vícestranické soutěže. A právě podpora zvenčí byla velkým faktorem ve snahách opozice, v té době sdružené v organizaci *Forum for the Restoration of Democracy* (FORD). (Odhiambo-Mbai 2003: 67)

Snahy opozice i západních zemí přinesly úspěch v prosinci roku 1991, kdy Moiův režim oficiálně oznámil, že ustupuje nátlaku a obnovuje vícestranický systém. Hned následující rok se pak v Keni konaly první volby za účasti více než jedné strany od roku 1966.

Následné dvoje svobodné volby v letech 1992 a 1997 však vyhrála znovu KANU, což umožnilo prezidentu Moiovi udržet se u moci. Nejednalo se však už o drtivé vítězství, jako tomu bylo zvykem v předešlých volbách, nýbrž o poměrně tuhý politický boj. Především po volbách 1997 disponovala KANU většinou pouhých čtyř křesel proti seskupení opozičních stran (African Elections Database 2012). Ztrátu výrazné většiny v parlamentu se prezident Moi a jeho strana rozhodli vyřešit stejným způsobem, kterým si KANU v roce 1964 poradila s tehdejší opozicí – sloučením a vytvořením jedné velké strany. Nyní do svých struktur zakomponovali opoziční *New Development Party* (NDP) a především jejího ambiciózního lídra Raila Odingu (Odhiambo-Mbai 2003: 70). Daným krokem daly keňské vládnoucí elity jasně najevo, že nemají zájem umožnit existenci silné opozice.

I přesto, že Moi víceméně pokračoval ve své autokratické vládě, lze v období po roce 1991 přeci jen spatřit velké změny. A nejedná se pouze o výše

zmíněné zavedení vícestranického systému. Kromě něho si totiž mohli Keňané užít i dalších osobních svobod známých z liberálních demokracií. Jednalo se především o svobodu slova, svobodná média, svobodu sdružování a svobodu pohybu. Všechna tato privilegia byla před rokem 1991 prakticky nemyslitelná. (Odhiamb-Mbai 2003: 67–68)

Dalším velkým zlomem ve vývoji keňského státu byl rok 2002. Tehdy se tamní opoziční strany rozhodly změnit svou strategii boje s KANU, když vytvořily společnou koalici pod názvem *National Alliance Rainbow Coalition* (NARC). Daný krok se v té době zdál jediným možným řešením, jak bojovat s autoritativní nadvládou KANU, která ostatním stranám znemožňovala rovný boj.

Vytvoření koalice opozičních stran přineslo ve volbách 2002 kýžený efekt. Poprvé v novodobé historii se z vítězství neradovala strana KANU. Velkého úspěchu dosáhla nově utvořená NARC, která s přehledem vyhrála parlamentní volby a zároveň její kandidát Mwai Kibaki opanoval prezidentské klání.

Kibaki se o prezidentský post dvakrát ucházel již v devadesátých letech. Jeho vítězství na začátku nového milénia se tak dá chápat jako výsledek poučení se z předchozích chyb, jak ze strany samotného Kibakiho, tak ze strany celé opozice, která pochopila, že pokud nebude jednotná, nemá proti KANU šanci. (Bellamy 2008: 59)

Zásadní změny ve vedení keňského státu na sebe po nástupu NARC a Mwaie Kibakiho nenechaly dlouho čekat. Vítězná koalice minimálně ze začátku svého funkčního období plnila své sliby o otevření společnosti a ukončení autoritativní formy vlády.²⁷ Především byl vládou znovu nastartován proces vytváření nové ústavy a bylo spuštěno vyšetřování soudců podezřelých z korupce. Výsledkem těchto a další reforem bylo nastartování keňské ekonomiky, která do té doby stagnovala, zatímco několik let po nástupu nové vlády, v roce 2007, již meziročně rostla o sedm procent. Zároveň se mezi lety 2000 a 2007 snížila míra chudoby z 56 na 46 procent. (Kanyinga 2014: 10)

---

²⁷ Mimo jiné byla za účelem ochrany základních lidských práv a svobod založena *Kenya National Commission on Human Rights* (KNCHR). S bojem proti korupci měla dále pomoci nová legislativa nazvaná *Governance, Justice, Law and Order Sector* (GJLOS). (Kanyinga 2014: 9)

Počáteční optimismus byl však zanedlouho vystřídán opětovnou deziluzí. Jednotlivé složky NARC se postupně začaly přít o rozdělení moci ve vládě, načež se celá koalice rozpadla. Jednu stranu konfliktu představoval prezident Kibaki a jeho věrní političtí stoupci a další členové etnika Kikuju, proti nim pak stál Rail Odinga a další představitelé etnika Luo. Oba soupeřící měli na své straně zástupce i dalších etnik, avšak primárně šlo o souboj mezi nejvýznamnějšími výše zmíněnými skupinami. Jádrem sporu bylo tvrzení Odingy, obviňující Kibakiho z nedodržování předvolební dohody na rovnocenném rozdělení postů ve vládě a celkové marginalizaci Odingova koaličního křídla. (Kanyinga 2014: 10)

Výše popsané rozdělení sil se výrazně projevilo v následujících volbách roku 2007. Kibakiho stoupci se před nimi spojili do *Party of National Unity* (PNU), zatímco Odingův tým utvořil *Orange Democratic Movement* (ODM).

V samotných prezidentských volbách minimálním rozdílem zvítězil Mwai Kibaki, zatímco parlamentní opanoval Odingův ODM. Především velmi těsné Kibakiho vítězství v prezidentském klání však zadělalo celé zemi na problémy. Za vítěze se totiž prohlásili oba hlavní oponenti, což vyhnalo do ulic tisíce lidí, jejichž násilné střety měly podle některých odhadů za následek až 1200 obětí. (British Broadcasting Corporation 2010)

Větším ztrátám na životech se následující rok podařilo předejít vytvořením tzv. *National Accord and Reconciliation Act*. Daná úmluva byla poměrně šalamounským řešením keňské krize, jelikož se jí podařilo situaci zklidnit obnovením v roce 1964 zaniklého postu premiéra, jenž získal jako *cenu útěchy* poražený Rail Odinga. (Al Jazeera 2008)

Dalším krokem k demokratickému řešení povolební krize bylo sepsání a schválení nové ústavy z roku 2010, která mimo jiné nadále počítá s rozdělením moci mezi prezidentem a premiérem a dále klade větší důraz na lidská práva, odpovědnost činníků ve státní sféře či na boj s nerovností mezi lidmi. (International Center for Transitional Justice 2010: 36)

2.1.4 Současnost

První volby po sepsání nové ústavy se konaly v roce 2013. Jednou ze zásadních novinek byla změna volebního systému z jednokolového na

dvoukolový²⁸. Avšak vzhledem k nadpolovičnímu zisku hlasů vítězného kandidáta nebylo nutné pořádat druhé kolo a nový prezident byl tudíž znám již po prvním. Oním vítězem se stal syn prvního keňského prezidenta Uhuru Kenyatta (Independent Electoral and Boundaries Commission 2017).

Kenyatta svým volebním výsledkem (50,07 procent) jen těsně překročil potřebný nadpoloviční práh²⁹, s čímž se nechtěl smířit jeho hlavní rival Raila Odinga, když dané výsledky zpochybnil u ústavního soudu. Nejvyšší stupeň keňského soudního systému však prohlásil volby za svobodné a férové, čímž potvrdil Kenyattu jako nového prezidenta. (British Broadcasting Corporation 2013)

Odinga následně svou porážku uznal, což bylo zásadní pro další vývoj státu. Nikdo totiž neměl zájem na opakování povolebního násilí z roku 2007.³⁰ Odingovu výzvu ke klidu lze částečně vnímat jako poučení z předchozích chyb. Předseda ODM se ocitl v situaci nápadně připomínající povolební vyjednávání v roce 2007, kdy jeho výzva k protestům vedla ke smrti mnoha lidí. Nyní se tedy rozhodl demonstrace nepodněcovat.

Druhým důvodem relativně poklidné povolební situace byl vliv ústavy schválené v roce 2010. Ta k usnadnění průběhu voleb vytvořila tzv. *Judiciary Working Committee on Election Preparations* a zároveň zefektivnila práci ústavního soudu při posuzování stížností na výsledky voleb (The Star 2013). Nespokojení kandidáti či občané tak již neměli mít pocit bezmoci, který jako jeden z faktorů podnítil násilí v roce 2007.

Relativní keňská stabilita se promítla i do ekonomického stavu země. Keňa je dnes považována za ekonomické centrum východní Afriky, přičemž její průměrný růst HDP v posledních sedmi letech činil více než pět procent. Výsledkem je krok Světové banky, která Keňu posunula do kategorie států nižší střední ekonomické třídy.

---

²⁸ Do druhého kola postupují dva kandidáti s největším počtem hlasů. Pokud však některý kandidát získá nadpoloviční většinu hlasů již v prvním kole, druhé se nekoná.

²⁹ Kenyatta překročil nadpoloviční práh přesně o 8100 hlasů, což je při celkovém počtu více než 12 milionů odevzdaných hlasů vskutku marginální rozdíl.

³⁰ Ani tentokrát se však vyhlášení výsledků neobešlo bez obětí na životech. Ihned po oficiálním potvrzení Kenyatty jako nového prezidenta se část Odingových příznivců střetla s policií, což mělo za následek dva mrtvé a jedenáct zraněných (British Broadcasting Corporation 2013). Dané protesty však nebyly ani zdaleka tak masové jako v případě předchozích voleb. Hlavním důvodem bylo především Odingovo respektování soudního řízení.

Základním kamenem národní ekonomiky zůstává zemědělství, které se na růstu HDP podílí z jedné čtvrtiny.³¹ Druhý pilíř představuje turismus, jenž sice zaznamenal úpadek po útocích teroristické skupiny aš-Šabáb z roku 2013, ale od té doby se jeho podíl na keňské ekonomice opět zvedá. V blízké budoucnosti lze očekávat značný růst telekomunikačního sektoru. Negativní vlivy pro tamní ekonomický růst představují slabé vládnutí, korupce či špatná infrastruktura. (Central Intelligence Agency Factbook 2017)

Celkově lze z předcházejících kapitol vyzorovat nevyspělost keňského systému zapříčiněnou relativně pozdě získanou samostatností a následným turbulentním vývojem. V důsledku výše zmíněného jsme pak svědky ostře vyhraněné bipolarity či častého vzniku a zániku nových stran (většinou však se stále stejnými politiky). Snahám o klid příliš nepomáhá ani etnická roztržitost umocněná dlouholetým preferováním etnika Kikujů, jehož členové i dnes vlastní nejlepší keňskou půdu a rozdělují si mezi sebou nejprestižnější pracovní pozice. Na druhou stranu je však nutné na keňském případě ocenit časté snahy o řešení konfliktů ústavní cestou, díky čemuž jsme v moderní historii země nezaznamenali ani jednu občanskou válku.

O podobě nejbližší budoucnosti hodně napoví nadcházející volby naplánované na srpen 2017. Pokud se Keni podaří zopakovat předcházející relativně poklidné hlasování a zároveň zvýšit efektivitu v boji s aš-Šabábem a korupcí, bude nasnadě očekávat pozitivní politické i ekonomické zítřky.

2.2 Uganda

Značná část moderní ugandské historie je spjatá s osobou Yoweriho Museveniho. Současný prezident je u moci nepřetržitě již od roku 1986, což z něj činí jednoho z nejdéle vládnoucích afrických vládců. Práce však nejdříve zaměří pozornost na období kolem zisku nezávislosti, nástupu Miliona Oboteho a Idiho Amina, načež analyzuje i období dlouhé Museveniho vlády. Nadvláda jednoho muže působí v kontrastu s alespoň občasnými změnami vlád v keňském případě, tudíž bude podnětné sledovat konsekvence ve vývoji obou zkoumaných zemí.

---

³¹ Avšak na alespoň částečný úvazek v zemědělství pracují čtyři pětiny Keňanů.

2.2.1 Kolonialismus

Moderní historie Ugandy začíná v roce 1893, kdy Britové získali nadvládu nad královstvím Buganda. V následujících letech Evropané své území rozšiřovali o další státy z oblasti Velkých jezer, načež byl roku 1914 jako širší soubor všech získaných území vyhlášen britský protektorát Uganda. Afričtí králové a náčelníci v novém státním celku stále měli značnou moc (Klíma 2012: 194–195). Status protektorátu tudíž dával Ugandě o něco větší autonomii než například sousední Keni. Daný fakt vycházel především ze silného postavení Bugandy.

Přestože se Uganda nikdy nestala typickou *setlerskou* kolonií, byl i tak vliv Britů znatelný. Došlo například k zavádění britského stylu výuky, budování železnice z pobřeží Indického oceánu a britští misionáři po zemi úspěšně šířili křesťanství. Zhruba v té době se také rozšířila fáma, že Winston Churchill při jedné ze svých cest po Africe Ugandu označil za *perlu Afriky*.³²

Britové Ugandu zjevně ekonomicky vykořisťovali nuceným pěstováním monokulturních plodin jako bavlna či káva, které byly určeny přímo pro britský trh. Zajímavá byla též silná role království Buganda, proti níž se ostatní části protektorátu občas spojovaly, čímž vznikalo povědomí společné ugandské identity. (Hrbek 1966: 559–560)

Počátky aktivních bojů za nezávislost se datují do padesátých let minulého století. V roce 1952 byla založena první celostátní politická strana *Uganda National Congress* (UNC), jejímž cílem byly svobodné volby a nezávislost. Roku 1960 se od UNC oddělilo levé křídlo, jež v čele s Miltonem Obotem utvořilo *Uganda People's Congress* (UPC). A právě předseda UPC společně s králem

---

³² Označení Ugandy jako *perly Afriky* údajně pochází z Churchillovy knihy *My African Journey* (1909). Například v dokumentu organizace UNESCO *World Heritage Sites in Uganda* se dočtete, že Churchill ve své knize prý napsal následující: „*Pro její velkolepost, pro různé druhy a barvy, pro hojnost úžasného života – ptáků, hmyzu, plazů a šelem – a pro obrovský rozsah – Uganda je vsutku perlou Afriky*“ (UNESCO: 1). Podobnou větu lze sice najít i ve zmíněné Churchillově knize, avšak zmínka o perle Afriky v ní chybí: „*Pro její velkolepost, pro různé druhy a barvy, pro hojnost úžasného života – ptáků, hmyzu, plazů a šelem – pro obrovský rozsah, pro šílenou úrodnost přírodních procesů, které lze spatřit, Uganda zastínila a vsutku vymazala všechny mé předchozí zážitky*“ (Churchill 1909: 151). Lze tudíž konstatovat, že je britskému politikovi autorství daného termínu připisováno chybně. Pravým autorem zmíněné fráze byl již v roce 1895 Henry Morton Stanley, jenž ve svém článku *The Uganda Railway* napsal: „*Je to perla Afriky, o které je zde řeč. Směřem k Ugandě používám tento nabubřelý termín, avšak je pravdou, že daná fráze výstižně popisuje výjimečnou hodnotu této země založené na její lidnatosti, inteligenci obyvatel, strategické poloze pro obchod a rozšíření křesťanství*“ (Stanley 1895: 719).

Edwardem Mutesou II. stáli v čele boje za nezávislost, jenž úspěšně vyvrcholil roku 1963. (Hrbek 1966: 563–564)

2.2.2 Diktátorská éra

V prvních letech ugandské nezávislosti v zemi relativně úspěšně fungovala koalice UPC a strany *Kabaka Yeka* (KY). V polovině 70. let však Obote koalici vypověděl a UPC tudíž zůstala jedinou vládnoucí stranou. Následovala vlna odporu opozičních stran a hnutí, na kterou Obote reagoval ústavním posílením vlastních pravomocí a následným vyhnáním krále Mutesy II.

V roce 1966 vyhlásil Obote republiku a stal se jejím prezidentem. V novém státním zřízení fungoval systém jedné strany (UPC) a zároveň byla zrušena všechna království (včetně silné Bugandy). Ugandský prezident zároveň vyhlásil plán na znárodnění šedesáti procent výrobních kapacit, načež stát převzal kontrolu nad téměř stovkou v Ugandě působících zahraničních společnostech. (Klíma 2012: 369)

Celková nespokojenost s Oboteho režimem však rostla, v důsledku čehož přišel v lednu 1971 vojenský převrat zinscenovaný generálem Idi Aminem, jenž diktátorského lídra připravil o moc. Amin se ihned po převzetí vládní taktovky nechal prohlásit novým prezidentem, rozpustil parlament, ohlásil znárodnění pěti set firem a posílil armádu. „*Začalo osm let vlády negramotných násilníků, které zaplatí více než sto tisíc mrtvých.*“ (Lacina 1987: 668–671)

Pro Amina se nedlouho po jeho nástupu k moci vžilo označení *řezník z Kampaly*, které vycházelo z brutálního způsobu, kterým zacházel se svými politickými oponenty. Vraždění bylo na denním pořádku, pobití odpůrci končili ve spárech hyen či krokodýlů. Během několika let ze země uprchlo na tři sta tisíc obyvatel. Mezinárodní pozdvižení způsobil i únos letadla *Air France* zakončený na letišti Entebbe.³³ (Klíma 2012: 454)

Největším Aminovým přešlapem se však ukázalo být napadení Tanzanie v roce 1978. Ugandský lídr si nárokoval tanzanskou provincii Kagera, avšak stál

---

³³ Amin během svého působení v čele Ugandy navázal spojení mimo jiné i s Organizací pro osvobození Palestiny. Dané dva subjekty v roce 1976 zorganizovaly únos letadla letícího z Izraele do Francie. Stroj byl nejdříve donucen přistát na letišti v Entebbe, načež začalo vyjednávání s palestinskými únosci. Izraelská armáda však vzala situaci do svých rukou a přímo na ugandském letišti provedla záchrannou operaci, při níž se jí podařilo osvobodit většinu rukojmích. Daný výsledek představoval velkou ostudu pro ugandskou armádu i politiku. (Klíma 2012: 454)

proti velké přesile, když se tamní prezident Julius Nyerere spojil s ugandskými opozičními hnutími sloučenými do *Uganda National Liberation Army* (UNLA). Tanzanská armáda a UNLA měly v konfliktu jasně navrch, v důsledku čehož nejen ubránily ohroženou provincii, ale v dubnu 1979 dokonce i dobyly Kampalu. Zdánlivě neohrožená vláda Idiho Amina byla u konce.

Krátce po svržení Amina následovalo chaotické období, kdy se u moci vystřídalo několik nevýrazných lídrů. Jedním z mužů pokoušejících se převzít vládu nad Ugandou byl i předchozí prezident Milton Obote, který se po volbách 1980 vrátil do čela země, načež se mu na začátku následujícího roku podařilo Ugandu relativně stabilizovat. (Lacina 1987: 671–673)

Počáteční optimismus však rychle vzal za své, když se se staronovým vedením země nechtěla smířit především *National Resistance Army* (NRA) v čele s Yowerim Musevenim. NRA v roce 1981 rozpoutala tzv. *války v ugandské buši*, během nichž ovládla část území, ze kterého následně ohrožovala vedení státu.

Zmíněný konflikt na severu Ugandy měl navíc přeshraniční dosah, když se do NRA přidal i současný prezident Rwandy Paul Kagame, jenž byl tehdy tutsijským uprchlíkem žijícím v Ugandě. Z Kagameho strany šlo o reakci na útlak jeho skupiny Oboteho režimem, jenž je podezřívá ze spolupráce s jeho předchůdcem Aminem. (Prunier 1999: 67)

Po dlouhých letech krvavého válčení přišlo rozuzlení v roce 1985, kdy vojenský puč (již podruhé) vyhnal prezidenta Oboteho. U moci se nakrátko vystřídali Bazilio Olara-Okello a Tito Okello³⁴, zástupci někdejší UNLA a blízcí Oboteovi spolupracovníci, načež se dalším vojenským pučem do vedení země dostal Yoweri Museveni. (Klíma 2012: 455)

2.2.3 Autokratická éra

Ihned po svém nástupu k moci Museveni započal ražení proti svým politickým odpůrcům. První na řadě byla etnika ze severu země zainteresovaná též ve válkách v ugandské buši. Nový prezident se ukázal jako schopný vůdce, když si

---

³⁴ Prvně jmenovaný byl především předsedou vojenské rady, avšak tento titul mu *de iure* zajistil i pozici prezidenta. Období jeho vlády se však omezilo pouze na tři dny v červenci 1985, načež byl nahrazen Titem Okellem. Mezi oběma muži není žádný příbuzenský vztah. (Onwumechili 1998: 54)

brzy získal loajalitu většiny z nich. Výjimkou byla *Lord's Resistance Army* (LRA), jejíž prvotním cílem bylo Museveniho nenásilně sesadit. Situace se však změnila v roce 1988, kdy vedení skupiny převzal současný lídr Joseph Kony, jenž započal dodnes trvající éru vraždění, únosů, mrzačení, sexuálního otroctví a dětských vojáků.³⁵ (Van Acker 2004: 345)

I přes odpor LRA se Museveni bez problémů prohlásil prezidentem a stejně jako jeho předchůdci začal kontrolovat stát pomocí vojenské vlády. Jedním z jeho prvních kroků bylo jmenování Paula Kagameho vrchním velitelem ugandské armády, jenž následně s pomocí dalších rwandských Tutsijů žijících v Ugandě napadl svou domovinu spravovanou etnikem Hutuů (Prunier 1999: 93).³⁶ Museveniho Uganda tudíž měla významný podíl na rozdmýchávání novodobého rwandského konfliktu.

Museveni celkově věnoval značné úsilí posilování své moci. Je zjevné, že se chtěl vyvarovat další nestabilní vládě, které byly natolik typické pro jeho předchůdce. Do roku 1995 nebylo v ugandské ústavě zakotveno jakékoliv zákonné omezení pro počet znovuzvolení jednoho prezidenta. Museveni tak mohl již od začátku své vlády počítat s jejím neomezeným trváním – samozřejmě za předpokladu, že se mu podaří udržet si podporu lidu.

První volby byly zorganizovány až v roce 1996, jenž tudíž značí konec vojenské a začátek politické vlády. Jasným vítězem prvního politického klání po šestnácti letech se stal Yoweri Museveni. Až do roku 2006 navíc v Ugandě existoval tzv. nestraničský systém, ve kterém se nemohli kandidáti opřít o podporu jakékoliv politické strany. Dané omezení značně zjednodušovalo Museveniho *one man show*, jelikož jeho názorovým oponentům znemožňovalo efektivní seskupení a organizaci. (Onwumehili 1998: 55)

---

³⁵ Mezi oficiální požadavky LRA patří striktní život podle desatera či sebeurčení severských etnik, avšak negativní přístup k vyjednávání v kombinaci se zarputilým prodlužováním konfliktu značí, že Konyho skupina v současné době bojuje již bez jakékoliv agendy či cílů. (International Crisis Group 2014)

³⁶ První fáze konfliktu skončila po třech letech uzavřením dohody z Arushi. Avšak pokračování na sebe nenechalo dlouho čekat, když o sedm měsíců později došlo k zavraždění tehdejšího rwandského prezidenta Juvénala Habyarimana, což následující den rozpoutalo nechvalně známou rwandskou genocidu.

Přesto se však ugandský prezident, stejně jako většina afrických nově zvolených prezidentů, ve svém inauguračním projevu těsně po zisku moci v roce 1985 zavázal k umožnění pravidelné alternace u moci, respektive dodržování všech demokratických zásad:

„Současná změna není pouhou výměnou stráží, ale zásadní změnou. Problémem obecně v Africe a konkrétně v Ugandě nejsou lidé, ale lídři, kteří chtějí vládnout déle, než jim umožňuje ústava, což s sebou přináší jejich beztrestnost, korupci a klientelismus. Moje vláda bude trvat pouze čtyři roky, načež předám moc nové svobodně a férově zvolené civilní vládě.“ (Museveni 1986)

V roce 1995, kdy byla schválena nová ústava zavádějící limit dvou funkčních období pro každého lídra země, už byl Museveni u moci deset let coby prezident v přechodné vojenské vládě, avšak přesto se zavázal, že ukončí svou vládu, jakmile mu skončí druhé funkční období coby přímo zvolenému prezidentovi. (Dulani 2011: 10)

K zásadní změně Museveniho postoje došlo v červenci 2005, kdy umožnil konání referenda, v němž bylo odsouhlaseno znovuzavedení vícestranického systému, aby již o měsíc později předložil zákon, jenž rušil limit jednoho znovuzvolení pro prezidenta (Klíma 2012: 536). Tímto krokem postavil prezident Ugandy do situace, ve které zrušení prezidentských volebních limitů představovalo kompenzaci předchozího znovuzavedení vícestranického systému.

Od roku 2006 tak v Ugandě funguje vícestranický systém, který je však již od svého počátku z velké části ovládan stranou *National Resistance Movement* (NRM), jež je prezidentovou prodlouženou rukou. Ten byl navíc do své funkce bez větších problémů znovuzvolen jak v roce 2006, tak v následujících volbách 2011 a 2016. Daný fakt ukazuje na „africkou tendenci podporovat osobnosti a strany, které drží moc“ (Klíma 2012: 537), ale i na mizivé šance opozičních hnutí a kandidátů sesadit vládnoucí lídry.

I přesto, že Museveni není zrovna vzorem demokratického vládce, existují mezi ním a jeho předchůdci zásadní rozdíly. Současný prezident především přinesl zemi kýženou stabilitu. Po letech občanských válek, vojenský vlád a převratů či neustálého zabíjení civilistů i politiků je v zemi relativní klid. Druhou odlišností Museveniho oproti Obotemu a Aminovi je jeho přístup k politickým oponentům.

Zatímco jeho předchůdci jakýkoliv náznak odporu trestali smrtí, Museveni volí mírnější způsoby umlčení. Příkladem budiž jeho hlavní soupeř ve čtyřech předchozích volbách Kizza Besigye, jenž byl sice již nesčetněkrát zadržen a vyslýchán policií, vzat do vazby či dokonce vyhoštěn, avšak nikdy na něj nebyl spáchán atentát.

2.2.4 Současnost

Jak již bylo zmíněno výše, ani poslední volby zorganizované na začátku roku 2016 nepřinesly jakoukoliv výraznou změnu. V současné době tudíž Museveni načíná třetí dekádu své vlády a drží si pozici čtvrtého služebně nejstaršího afrického prezidenta.

Poslední prezidentské volby se nesly v podobném duchu jako ty předchozí – Museveni obhajoval svůj post tvrzením, že zemi zajistil stabilitu, zatímco Besigye ho vyzýval voláním po změně. Že nebudeme svědky rovného boje, bylo jasné již z předchozích volebních klání dané dvojice, a jinak tomu nebylo ani v posledních volbách. Museveni oproti svému rivalovi disponuje podporou všech složek státního aparátu, díky čemuž má prakticky neomezené prostředky pro předvolební kampaň a také neporovnatelně větší přístup do médií.³⁷

Ve výsledku se tedy očekávaným vítězem stal dosavadní prezident Yoweri Museveni, jenž svého oponenta porazil poměrem hlasů dva ku jedné (Electoral Commission 2017). Pozitivním faktem je, že stejně jako se Museveni vůči svým soupeřům neupíná k používání násilí, smýšlejí stejně i ugandští opoziční lídři. Celý volební maraton se tudíž sice nese v duchu ostrých výměn názorů či hlasitých pouličních shromáždění, avšak jen zřídkakdy dochází k násilným střetům, natožpak

---

³⁷ Ne vždy má však Museveni chuť nabízeného prostoru v médiích využít. Příkladem budiž historicky první dvě prezidentské předvolební debaty vysílané v televizi. Smyslem měla být přímá konfrontace všech uchazečů o prezidentský post, avšak plány organizátorů dostaly jasnou trhlinu, když se Museveni odmítl zúčastnit první debaty. O měsíc později se však již sešli všichni kandidáti, včetně obhajujícího prezidenta, na kterém však byl znatelný pocit až přílišné sebejistoty, když na většinu otázek odpovídal buď pohrdavě, nebo ironicky. Druhá televizní debata se celkově nesla v uvolněné atmosféře, kdy se kandidáti nepředháněli v názorové odbornosti, jakožto spíše ve schopnosti co nejvíce pobavit publikum. Daný fakt souvisí jednak s nezavedeností předvolebních debat v Ugandě, jakožto i s dlouho dopředu očekávaným výsledkem prezidentského klání.

podněcovaných jednou ze stran.³⁸ Z výše uvedeného je patrná určitá zakonzervovanost ugandského politického systému.

Ugandská ekonomika je v dnešní době tvořena především zemědělstvím, avšak na významu pomalu nabývá i industriální sektor. Země těží ze široké palety nerostných surovin (měď, zlato, ropa), úrodné půdy či pravidelného deště. Vzhledem k výše zmíněnému výčtu se říká, že Uganda má potenciál uživit svými zdroji celou Afriku – pokud by jen byly správně spravovány (Bolton 2008: 24). Ať už dané prohlášení zveličuje ugandský potenciál či nikoliv, zůstává faktem, že Museveniho stát nevyužívá své zdroje efektivně. Důkazem je mimo jiné i fakt, že Uganda v současnosti patří do skupiny tří desítek nejzadluženějších států.³⁹

Problémem jsou například nízké investice do zemědělského sektoru, které zapříčiňují jeho závislost na primitivních technologiích. Rychlejší industrializaci brání také špatná infrastruktura, malý podíl soukromých investic, devalvace ugandského šilinku, nespolehlivá energetická síť, nízká rozpočtová disciplína či korupce. Nový problém představuje v posledních letech nestabilita v Jižním Súdánu, která s sebou kromě přílivu uprchlíků přináší i rapidní pád významného ugandsko-súdánského obchodu. (Central Intelligence Agency Factbook 2017)

Celkově se dá moderní ugandská historie označit jaké éra tří velkých mužů. Bohužel se však nejedná o lichotivý termín, jelikož Obote, Amin ani Museveni nepředstavují ztělesnění demokratických ideálů. Důsledkem jejich diktátorských, respektive autoritativních vlád je politický systém předpokládající vládu jednoho silného jedince, který nemusí brát ohledy na své oponenty. Takový systém však je, jak již historie několikrát ukázala, značně náchylný k erupcím, v jejichž důsledku se může zdánlivá stabilita snadno změnit v anarchii.

Uganda sice na rozdíl od jiných afrických států netrpí etnickými válkami, ale v souvislosti s populací ji trápí obrovská fertilita⁴⁰, jež způsobuje přelidnění a potažmo i chudobu. Dalším ugandským specifikem je značně vyhraněný postoj

---

³⁸ Jediným zaznamenaným násilným střetem souvisejícím s volbami 2016 byly protesty proti povolebnímu uvěznění Kizzy Besigyeho, které si oficiálně vyžádaly dvě oběti a na dvě desítky zraněných. (New York Times 2016)

³⁹ Uganda byla spolu s dalšími státy zařazena do skupiny *Heavily indebted poor countries* zřizované MMF a SB. Cílem iniciativy je poskytnutí adekvátní pomoci nejchudším státům světa.

⁴⁰ Průměrná porodnost dosahuje v Ugandě závratné hodnoty 5,8 dětí na jednu matku. Téměř polovina populace je pak mladší šestnácti let. (Central Intelligence Agency Factbook)

vůči sexuálním menšinám, které jsou na základě zákona z roku 2009 perzekvovány a zahrnány do ilegality. Stále nevyřešena navíc zůstává problematika LRA, jejíž vliv se sice v posledních letech značně zmenšil, avšak v čele s Josephem Konyem skupina stále zůstává aktivním hráčem v ugandském prostoru.

Dokud bude u moci Museveni, nelze v Ugandě očekávat jakoukoliv zásadní změnu. Prezident postavil svůj mandát na státní stabilitě, na čemž se jen těžko bude nyní něco měnit. Otázkou však zůstává, jaký osud čeká Ugandu po Musevenim. Dvaasedmdesátiletý prezident se již nyní zaobírá otázkou svého nástupce⁴¹, avšak není ani zdaleka jisté, jak budou na jím vybranou osobu reagovat ostatní. Reálně hrozí, že mocenské vakuum rozpoutá tuhý boj mezi různými frakcemi, který by mohl přerůst až v další občanskou válku.

2.3 Tanzanie

Tanzanie vznikla již v roce 1964, avšak až do roku 1992 v jejím stranickém systému existovala jediná strana – *Chama Cha Mapinduzi* (CCM). Až poté došlo k zásadní změně ústavy, která umožnila vznik dalších politických uskupení. První parlamentní volby, kterých se mohlo zúčastnit více politických stran, se v zemi uskutečnily v roce 1995, ovšem jednoznačně v nich zvítězila znovu CCM, která tanzanskému stranickému systému dominovala i ve všech dalších parlamentních i prezidentských volbách. Tanzanský vývoj je v kontextu keňského a ugandského unikátní, jelikož jsme zde svědky téměř neomezené vlády jedné strany, jež však není zneužívána k násilným represím či odstraňování oponentů.

2.3.1 Kolonialismus

Území dnešní Tanzanie bylo v koloniálním období nejdříve pod správou Německa, načež bylo v roce 1920 jako důsledek rozuzlení první světové války přiděleno Spojenému království. V témže roce došlo zároveň k přejmenování

---

⁴¹ Za nejvážnějšího kandidáta je obecně považován Museveniho syn Muhoozi Kainerugaba, jenž byl nedávno samotným prezidentem povýšen na elitního velitele ugandských speciálních sil – jednotky zaměřené primárně na ochranu nejvyšších státních činníků. Daný krok je vnímán jako příprava na ještě vyšší pozice, kterých by měl dosáhnout v budoucnu. Samotný Museveni však v jednom rozhovoru popřel, že by chtěl svého syna jako nástupce, protože Uganda není monarchie. V poslední době také zaznívají hlasy podporující jako Museveniho nástupce jeho manželku Janet Kataha. (East Africa Vanguard 2016)

z Německé východní Afriky na Tanganiku a změně úředního jazyka ze svahilštiny na angličtinu. Klimatické podmínky sice nedovolily masovou bělošskou kolonizaci, ale velké společnosti přesto vyvlastňovaly zemědělskou půdu pro organizované pěstování sisalu, bavlníku a čajovníku. K britským východoafrickým územím patřily také ostrovy Zanzibar a Pemba. Zde se podnikatelé specializovali na pěstování a vývoz hřebíčku (Klíma 2012: 250–251). Nutno však dodat, že až do roku 1964 nebyl Zanzibar s Tanganikou politicky propojen. Koncem dvacátých let zvažovali Britové vytvoření východoafrické federace, jež by zahrnovala Keňu, Ugandu, Tanganiku a Zanzibar. Projekt však nikdy nebyl realizován (César 1970: 230).⁴²

Ve třicátých a čtyřicátých letech se sice v Tanganice neodehrávaly výrazné nepokoje, avšak situace většiny obyvatel byla přesto neutěšená. Běžní zaměstnanci si vydělávali jen několik šilinků měsíčně, čímž jen stěží byli schopni pokrýt své základní životní potřeby (Coulson 2013: 75). Přesto však Tanganika v této době patřila k nejkřivnějším zemím v regionu.

Stejně jako v ostatních koloniích, i v Tanganice se s průběhem let zintenzivňovaly snahy o nezávislost. Z několika méně významných skupin postupně vykryštoval nejvýznamnější vyzývatel koloniálního systému *Tanganyika African National Union* (TANU) v čele s charismatickým vůdcem Juliem Nyererem. Pod vlivem TANU začaly vznikat první odborové organizace, které umožňovaly zaměstnancům vznášet politické i pracovní požadavky. Nové nároky běžných lidí však vyvolávaly perzekuční reakce koloniální správy, která například v roce 1958 postavila Nyerereho před soud (nakonec byl však osvobozen). (Klíma 2012: 310)

TANU se následně postavila do čela snah o nezávislost, když se například na konci 60. let významně podílela na vzniku *Pan-African Movement for East and Central Africa* (PAMECA), jehož cílem bylo koordinované osvobození celé východní a střední části kontinentu (Klíma 2012: 311). Nejvýznamnějším signálem změny však byl rok 1960, kdy se konaly první všeobecné volby do zemského parlamentu,

---

⁴² Zajímavostí je, že o vytvoření východoafrické federace se hovoří i dnešní době. Současný návrh počítá s větší integrací *Východoafrického společenství* (EAC), jehož členy jsou Keňa, Uganda, Tanzanie, Rwanda, Burundi a Jižní Súdán. Úspěšnost projektu mimo jiné závisí na složitých vyjednáních o suverenitě jednotlivých území, kvůli kterým již od návrhu odstoupil Jižní Súdán. (The East African 2014)

v nichž TANU drtivým způsobem zvítězila, a Julius Nyerere se stal premiérem (African Elections Database 2012).

Logickým vyústěním dekolonizačního procesu bylo vyhlášení nejdříve plné samosprávy a později nezávislosti se statusem dominia v roce 1961, přesně o rok později pak i absolutní nezávislosti Tanganiky se statusem republiky. Na ostrově Zanzibar usilovaly o nezávislost *Zanzibar Nationalist Party* (ZNP) a *Afro-Shirazi Party* (ASP). Výsledkem bylo udělení vnitřní samosprávy a následné vyhlášení nezávislosti roku 1963. Zanzibar se po osamostatnění koncipoval jako konstituční monarchie, v jejímž čele stál sultán.

2.3.2 Kolektivizace

Jen měsíc a dva dny po vyhlášení zanzibarského sultanátu došlo k převratu, který svrhl sultána a ustavil revoluční vládu. Ani ta však netrvala příliš dlouho, jelikož již za další tři měsíce dojednal revoluční prezident Abeid Karume spojení s Tanganikou, čímž v dubnu 1964 vznikla Spojená republika Tanganiky a Zanzibaru, přejmenovaná o půl roku později na Sjednocenou republiku Tanzanii. (Lacina 1987: 265–267)

Přestože je Zanzibar výrazně menší, méně lidnatější a ekonomicky ne tolik perspektivní, podařilo se jeho představitelům vyjednat pro spojení s Tanganikou poměrně výhodné podmínky. Nejvyšší představitel Zanzibaru se stal viceprezidentem nově vzniklého společného státu a v parlamentu o 204 členech získal východoafrický ostrov 55 poslanců.⁴³ Prezidentem sjednocené Tanzanie se stal Julius Nyerere.⁴⁴

Jeho pravděpodobně nejvýraznějším zápisem do historie je zavedení systému *Ujamaa*. Daný koncept spočíval na systému jedné strany, centralizaci moci, eliminaci jakýchkoliv nerovností, znárodnění klíčových sektorů ekonomiky či

---

⁴³ V roce 1980 vznikl navíc zanzibarský parlament. Jeho role je přímo podřízená celonárodnímu tanzanskému parlamentu, přičemž rozhodovat může pouze o věcech, které nespádají do pravomocí jemu nadřízeného politického tělesa. (Commonwealth Parliamentary Association 2016)

⁴⁴ I v tomto případě disponuje Zanzibar vlastním zástupcem – prezidentem. Ten je však na rozdíl od parlamentu volen již od sjednocení Tanzanie v roce 1964. I jeho pravomoci jsou však omezeny na rozhodování o záležitostech, které nespádají do mandátu prezidenta celé Tanzanie (Commonwealth Parliamentary Association 2016). Z kapacitních důvodů bude práce nadále analyzovat pouze celonárodní parlament, respektive prezidenta.

masové kolektivizaci. Jednalo se tudíž o jeden z příkladů zavádění tzv. afrosocialistických systémů, známých též z Mali, Ghany, Senegalu či Guiney. (Klíma 2012: 371)

Specifikem tanzanského modelu však bylo převedení ekonomiky na venkov – Nyerere aktivně vyzýval svůj lid k reorganizaci stávajících vesnic či dokonce k přesídlení a vytvoření zcela nových socialistických komun. Principem daného systému byla soběstačnost jednotlivých venkovských celků, kdy většina produkce sloužila pouze pro potřeby rodin a spolupráce na vyšší úrovni probíhala jen v nezbytných případech, jako bylo například zajištění dodávek pitné vody. Stejný princip byl poté uplatňován i na celostátní úrovni, kdy většina produkce byla opět směřována pro domácí účely, čímž se mělo zamezit závislosti Tanzanie na ostatních zemích. Systém díky tomu měl, minimálně v prvních letech po svém stvoření, poměrně velkou podporu mezi tamními lidmi.⁴⁵ (Edwards 1998: 3–5).

Ve skutečnosti však situace nevypadala ani zdaleka tak optimisticky. Jen v roce 1967 bylo znárodněno devět bank, sedm zahraničních podniků a osm obchodních společností. Daným krokem se stát stal největším zaměstnavatelem v celé zemi. Následovalo snížení platů úředníků na úkor dělníků, nucené stěhování do družstev či vypalování tradičních vesnic. Nově vznikající družstva si však nebyla schopná udržet ani předchozí prosperitu drobného zemědělství, k čemuž se přidávalo rozkrádání veřejných fondů či masivní rozšíření korupce. Na kontroverzi systému *Ujamaa* reagovalo i mezinárodní prostředí. Západní státy kritizovaly především příklon k socialismu, východní upřednostňování rolnictva na úkor proletariátu, snahy o rovnostářství či odmítání systému společenských tříd. (Klíma 2012: 371)

Z výše uvedeného vyplývá, že implementace zmíněného systému značně pokulhávala. Cílené upřednostňování rolníků a umělé vytváření nových vesnic připomínalo sociální inženýrství, které bez přesvědčení mas nemá naději na

---

⁴⁵ Speciálním rysem podpory systému *Ujamaa* v tanzanské kultuře byl hip-hop. V té době nový hudební žánr do svých písní zakomponoval témata jednoty, rodiny, rovnosti či spolupráce, čímž nepřímo podporoval právě Nyerereho systém (Lemelle 2006: 232). Daný hudební styl pak např. podle Jana Klímy (2012: 371) vznikl právě v Tanzanii, odkud se až poté rozšířil do zbytku světa.

úspěch. Přesto byla *Ujamaa* ve větší či menší míře využívána až do poloviny devadesátých let.⁴⁶

2.3.3 Dominance jedné strany

S rozmachem systému *Ujamaa* šla ruku v ruce i rozšiřující se moc Julia Nyerereho a jeho TANU. V květnu 1973 byla oficiálně naplánována transformace strany do podoby vedoucí síly společnosti, přičemž platilo, že již od osamostatnění země na začátku šedesátých let nebyla v tamním systému, s výjimkou zanzibarské ASP, povolena jiná politická uskupení.

Dalším krokem k absolutní dominanci jedné strany bylo v roce 1977 uskutečnění se sloučení TANU a ASP do nového celonárodního uskupení nazvaného *Chama Cha Mapinduzi* (CCM). Předsedou se nestal nikdo jiný než Julius Nyerere, což v kombinaci s pokračujícím chápáním strany jako vedoucí síly společnosti umocnilo její dominanci v tanzanském prostředí. (O’Gorman 2012: 320)

Tanzanie tudíž představovala typický příklad jednostranického systému, ve kterém se sice konají volby, jež však slouží pouze jako potvrzení legitimacy vládnoucích elit. Konkrétně v tanzanském případě probíhaly parlamentní volby ve více než stovce volebních obvodů, přičemž voliči v každém z nich měli na výběr vždy pouze ze dvou kandidátů vládní CCM. Ještě jednodušší výběr pak měl tamní elektorát v prezidentských volbách, v nichž se vždy hlasovalo systémem ano/ne o jménu jediného kandidáta, kterým byl až do roku 1985 vždy Julius Nyerere. (African Elections Database 2012)

Navzdory neumožnění širší politické participace či negativním ekonomickým dopadům systému *Ujamaa* (viz kapitola 2.3.2) však v Tanzanii panovala relativní stabilita. Ve většině ostatních států v regionu v období po zisku nezávislosti hořel tuhý boj o moc, čehož byla bývalá německá kolonie ušetřena. Daný příklad působí v ostrém kontrastu proti dříve analyzované Ugandě, která si ve zmíněném období prošla několika občanskými válkami spojenými s vládami

---

⁴⁶ Například v roce 1990 tvořily vesnice typu *Ujamaa* devadesát procent venkovské populace, avšak jejich podíl na zemědělské výrobě byl ve stejném období pouze pětiprocentní. (Klíma 2012: 457)

nedemokratických vůdců.⁴⁷ Stabilita tudíž pro Tanzance představovala natolik důležitou hodnotu, že jsme v historii země nebyli svědky žádných výrazných protestů proti nadvládě jedné strany.

Zlom ve vývoji státu přišel v polovině osmdesátých let, kdy dosavadní prezident a *Otec národa*⁴⁸ Julius Nyerere ohlásil, že se již o svůj post nebude znovu ucházet.⁴⁹ Změna ve vedení státu přišla v roce 1985, kdy prvního tanzanského prezidenta nahradil Ali Hasan Mwinyi. S jeho nástupem je spjatá liberalizace vměstnaná do programu *Mzee Rukhsa* (Všechno jde). Stejně jako v systému *Ujamaa* byl i nyní kladen důraz na autentickou domácí kulturu, k němuž se však přidala i podpora soukromého podnikání a především úvahy o zrušení jednostranického systému. (Klíma 2012: 457)

Výsledkem daných analýz byl v roce 1992 přijatý Osmý ústavní dodatek, jenž v Tanzanii znovuzavedl vícestranický systém. Popud k povolení vícestranické soutěže pocházel z požadavků tamního obyvatelstva, ale i z tlaku mezinárodních donorů, kterým se dlouhodobě nelíbila absolutní dominance CCM. (Widner 2005)

Velká očekávání provázela první vícestranické parlamentní a prezidentské volby v roce 1995, které však, stejně jako všechny následující, opět vyhrála CCM. Jejím nejvážnějším konkurentem v prvních volbách byla strana *National Convention for Construction and Reform – Mageuzi* (NCCR-Mageuzi), která však v následujících kláních svou pozici nejsilnější opoziční strany ztratila, a její postavení postupně převzalo uskupení *Chama Cha Demokrasia Na Maendeleo* (CHADEMA). Stále však platí, že pozice CCM je naprosto jedinečná, což potvrzují i pravidelná vítězství jejích kandidátů v prezidentských volbách.⁵⁰ (African Elections Database 2012)

---

⁴⁷ Při analýze historického vývoje Tanzanie je z ugandských vůdců nejzajímavější Idi Amin, jenž jihovýchodního souseda svého státu v roce 1978 napadl, aby byl o rok později s výrazným přispěním Tanzanie následně svržen (o Aminově ataku a následné protiakti krátce pojednává kapitola 2.2.2).

⁴⁸ Nyereremu se v jeho domovině přezdívalo *Baba wa Taifa*, což v překladu ze svahilštiny znamená právě *Otec národa*. (Hopkins 1971: 204)

⁴⁹ Zatímco na pozici prezidenta Nyerere skončil v roce 1985, post předsedy CCM si ponechal až do roku 1990. Poté ho v čele strany, stejně jako v případě prezidentského postu, nahradil Mwinyi. (Klíma 2012: 457)

⁵⁰ Přestože prezident zatím vždy pocházel z vládní CCM, jeho jméno se z důvodu omezení maximálně jednoho znovuzvolení pravidelně mění. V letech 1995-2005 byl prezidentem Benjamin Mkapa, v následující desetiletce Jakaya Mrisho Kikwete, a v roce 2015 zvítězil John Magufuli (African Elections Database 2012).

2.3.4 Současnost

Poslední volební klání se konalo v roce 2015 a vítězství v něm slavila opět CCM, jež opanovala parlamentní i prezidentskou část. Novým prezidentem byl zvolen John Magufuli. I přes tradiční výsledek byly dané volby výjimečné, jelikož se o nich předem hovořilo jako o velmi soutěživých a nepředvídatelných (The East African 2015). Důvodem byl především Magufulihů soupeř, bývalý premiér Edward Lowassa, jenž si nedokázal zajistit stranickou nominaci do voleb, tudíž odešel do opoziční CHADEMA, aby se postavil dosud neohrožené CCM, respektive jejímu kandidátovi Magufulimu (Quartz Africa 2015). Přestože byl výsledek nejtěsnější v novodobé historii státu, CCM i její kandidát nakonec vyhráli s relativně vysokým náskokem několika milionů hlasů (National Electoral Commission 2017).

V případě aktuálních i všech předchozích voleb je nutné ocenit jejich relativně klidný průběh i následné vyhlášení výsledků. Přestože je v Tanzanii u moci stále stejná strana, lidé proti jejich vládě nikterak výrazně neprotestují. Výjimkou je semiautonomní Zanzibar, kde v období voleb občas dochází k relativně menším incidentům.⁵¹ K uklidnění tamního prostředí mělo přispět referendum z roku 2010, které po svém schválení v Zanzibaru mimo jiné utvářelo tzv. vládu národní jednoty a dvěma nejsilnějším stranám garantovalo post prvního, respektive druhého viceprezidenta (Ballotpedia 2017).⁵² Faktem však zůstává, že ani poslední volby se na ostrovní části Tanzanie neobešly bez kontroverzí, kdy byla nejdříve za vítěze vyhlášena opoziční *Civic United Front* (CUF), načež byly výsledky anulovány a opakované volby, kterých se CUF na protest již nezúčastnila, vyhrála jednoznačně CCM. (Newsweek 2016)

Z ekonomického hlediska lze v Tanzanii, s výjimkou posledního měření, pozorovat pravidelný růst HDP. Ekonomika země těží především z poměrně

---

⁵¹ Příkladem budiž povolební nepokoje z přelomu let 2000 a 2001, které stály život 23 lidí. (Klíma 2012: 539)

⁵² Na tomto místě je nutné upozornit na mylnou informaci v publikaci Jana Klímy, jenž uvádí, že dané „referendum schválilo jedinou vládu a jediný parlament pro celý stát, tedy konec zvláštní zanzibarské vlády i parlamentu.“ (Klíma 2012: 539). Faktem však zůstává, že nově utvořený parlament je pouze modifikací předchozího, přičemž se především stále jedná o semiautonomní zanzibarskou sněmovnu, která tudíž nikdy nebyla zrušena. Z dostupných zdrojů je zjevné, že obyvatelé Zanzibaru v letech 2010 i 2015 volili do celostátního, ale i svého lokálního parlamentu. (African Elections Database 2012, Daily Nation 2016)

bohatých zásob nerostných surovin a turismu. Až osmdesát procent obyvatel je však zaměstnáno v zemědělství, které se na tvorbě tamní ekonomiky podílí zhruba z jedné čtvrtiny. Specifikem tanzanského prostředí je vlastnictví veškeré půdy státem, který ji následně pronajímá zájemcům. Hlasy volající po umožnění soukromého vlastnictví půdy zůstávají nevyslyšeny.

S pomocí mezinárodních donorů se Tanzanii v poslední době relativně daří obnovovat svou zastaralou infrastrukturu. Rehabilitaci zažívá i bankovní sektor, ve kterém zvýšení konkurence přispělo k nárůstu efektivity a kvality služeb. Úrokové sazby však stále zůstávají vysoké. V roce 2015 došlo v reakci na snížení cen zlata a obav z nadcházejících voleb ke skokovému oslabení tanzanského šilinku. Tradičním problémem je i korupce. (Central Intelligence Agency Factbook 2017)

Politické prostředí v Tanzanii je, i přes menší problémy na Zanzibaru, jedno z nejstabilnějších v celé subsaharské Africe. Mezinárodní prostředí sice nese nelibě dlouholetou dominanci CCM, avšak dokud bude v zemi stabilita, lze předpokládat, že si obyvatelé nebudou stěžovat. Přestože v zemi žije více než 120 etnických skupin, jsou nepokoje vůči cizím příslušníkům výjimečné. Podobná situace platí i v náboženské toleranci. Největší mezilidský problém tudíž v Tanzanii představuje zvyšující se sociální nerovnost. (Klíma 2012: 540)

Zatímco v případě dlouholeté vlády prezidenta Museveniho v Ugandě vyvstává ožehavá otázka jeho nástupnictví, v Tanzanii nemusí podobný problém od zisku nezávislosti vládnoucí CCM řešit. Straně se podařilo ustálit tradici pravidelného střídání prezidentů, čímž si zajistila, že její moc není časově omezena. Na druhou stranu lze pozorovat trend pomalu klesajících stranických preferencí, jenž dává najevo, že ani CCM nebude vládnout věčně. Budoucí prosperita země bude poté záležet na ochotě strany předat vládu jinému subjektu, a potažmo jeho schopnosti efektivně vládnout. Pokud se výše zmíněné kroky podaří, má Tanzanie nakročeno ke slibné budoucnosti.

3. Politická a ekonomická stabilita v jednotlivých státech

V závěrečné části textu se práce pokusí najít odpověď na výzkumnou otázku; který z trojice zkoumaných států je z pohledu českých exportérů nejvhodnější pro navázání obchodních aktivit. Za daným účelem budou využity poznatky z teoretické kapitoly pojednávající o pěti kategoriích hrozeb podle Barryho Buzana a také historické souvislosti zmíněné ve druhé části textu vysvětlující specifika vývoje jednotlivých států.

3.1 Keňa

Keňa, jak již bylo zmíněno výše, trpí stejně jako i další analyzované státy nevyspělostí svého systému zapříčiněnou relativně pozdním ziskem nezávislosti a následným turbulentním vývojem. I přes častý vznik a zánik nových stran, nestabilní politické prostředí či etnickou roztříštěnost je v keňském případě pozitivní snaha o řešení konfliktů ústavní cestou a s tím související absence občanských válek. Jaká jsou tedy v Keni rizika pro české obchodníky?

3.1.1 Politická stabilita

Hlavním referenčním objektem je v případě Buzanových politických hrozeb stát. Útoky pak podle výše zmíněné teorie míří na jeho organizační stabilitu, ideu, respektive instituce, které je ztělesňují. Typický příklad představují interní či externí politický tlak na vládu, její svržení, podněcování secesionismu či oslabování státních struktur před plánovaným útokem.

V případě Keni je prvně nutné poznamenat, že jsme v novodobé historii státu nebyli svědky jakéhokoliv významného útoku na organizační stabilitu státu ze strany externích aktérů. Se ziskem nezávislosti v roce 1963 začala éra nezávislé země, která sice musí řešit velké množství interních problémů, avšak alespoň není ohrožována jinými státy.⁵³

---

⁵³ V daném kontextu nutno dodat, že především v prvních letech po zisku nezávislosti měla značný vliv na keňskou politiku Velká Británie. Bývalá koloniální mocnost Keni například významně pomáhala při řešení povstání *Mau Mau*. Podstatné však je, že nikdy po roce 1963 neměla Británie zájem na podrytí organizační stability keňského státu.

Určitou výjimku v daném ohledu představuje nestabilní oblast na severovýchodě Keni, jež je z velké části obývána somálskou menšinou, a jejíž část by ráda dané území připojila právě ke keňskému východnímu sousedovi.⁵⁴ Nutno však dodat, že somálská minorita ve svých snahách postrádá podporu domovského státu, jenž na podobné akce nemá kapacity, a nelze tudíž v nejbližších letech očekávat jakýkoliv zvrat.

Kromě somálských separatistů se Keňa musí potýkat i s tamními teroristy. Nejznámějším příkladem je skupina aš-Šabáb, jež v Keni atakuje civilní i armádní objekty jako odvetu za keňskou vojenskou přítomnost v Somálsku. Větší či menší útoky, které představují typický příklad Buzanova záměrného ohrožení, se v Keni odehrávají několikrát do roka. Důsledkem je kromě obětí na životech i značné podrytí morálky obyvatelstva. Vláda se sice proti teroristům snaží bojovat,⁵⁵ avšak zamezit jim v útocích se jeví jako značně obtížné. Nutno také podotknout, že teroristické útoky v rámci Buzanovy teorie spadají primárně do kategorie vojenských hrozeb a ohrožení politické stability by mohly představovat pouze, pokud by se jim podařilo podryt morálku obyvatelstva natolik, že by například svůj hněv obrátilo proti politikům.

I přes svou relativní stabilitu Keňa doplácí na vrtkavé prostředí v sousedním Jižním Súdánu, Etiopii a Somálsku a také v nedaleké Eritrey a Súdánu. Další vývoj ve zmíněných státech značně ovlivní i samotnou Keňu. Jedním z příkladů může být masivní migrace z válkou zasažených zemí, jež většinou směřuje do nejkolidnějšího státu v regionu, kterým je v případě východní Afriky právě Keňa. Již nyní se v regionálním ekonomickém centru nachází největší uprchlický tábor na světě Dadaab, jenž hostí až čtvrt milionu lidí. Daná situace není pro stát s velkým populačním růstem⁵⁶ příznivá a mohla by být zdrojem politické nestability.

---

⁵⁴ Dané snahy byly nejzřetelnější na začátku šedesátých let, kdy mezi Keňou a Somálskem probíhaly tzv. *Shifita Wars*, jež přinesly více než čtyři tisíce obětí. (Bercovitch, Jackson 1997: 115)

⁵⁵ Příkladem z posledních let budiž zavedení elektronické kontroly při vstupu do všech větších obchodů či institucí, dočasné pozastavení hojně využívaných nebankovních finančních převodů či umožnění policii odposlouchávat telefonické hovory, zabavovat majetek a získat přístup k bankovnímu účtu u osob podezřelých z terorismu. (British Broadcasting Corporation 2014)

⁵⁶ V posledním měřeném roce byl v Keni populační růst 2,7 procenta ročně. Světový průměr ve stejném období činil 1,2 procenta. Stále se však jedná o nejmenší populační růst v rámci zkoumaných států. (The World Bank 2017c)

Co se týče interních politických hrozeb, jsme v Keni svědky prakticky nekonečného boje o moc. S několika výjimkami⁵⁷ se však vždy jednalo o boj politický, nikoliv fyzický, respektive vojenský. Daný fakt Keňu značně odlišuje od velké části subsaharských států. Ani onen politický boj sice nebývá veden podle evropských standardů – opozice si neustále stěžuje na menší prostor v médiích či na zákony upřednostňující vládnoucí stranu – avšak vždy se nakonec voleb zúčastní a posléze, v případě výhry, se u moci chová stejně jako její předchůdci. Reálná možnost alternace vládnoucích elit je jednou z příčin absence fyzického boje o moc, což zároveň poskytuje dobrý předpoklad pro eliminaci politických hrozeb i v následujících letech.

Z Buzanova pohledu představuje možné ohrožení politické stability i ideologický boj mezi liberály a zastánci tvrdého konzervatismu (fašisty, komunisty či islamisty). V keňském případě jsme byli svědky náznaků ideologického boje v prvních letech po zisku nezávislosti, kdy liberální část politiků prosazovala Brity importovaný Westminsterský systém a keňskou cestu k devoluci zvanou *Majimbo*. Jejich snahy však vzaly rychle za své, když první nezávislé volby vyhrála konzervativní KANU, která výše zmíněné iniciativy rázně ukončila a postupně nastolila vládu jedné strany. Dnes již v Keni funguje vícestranický systém a k žádným výrazným ideologickým bojům mezi dvěma názorově zcela odlišnými a silově vyrovnanými proudy nedochází.

Politická stabilita v Keni může být ohrožena také etnickými boji. V dané rovině, jež představuje typický příklad Buzanova strukturálního ohrožení, stále pozorujeme určitou dominanci skupiny Kikujů. Etničtí soupeřníci současného prezidenta Kenyatty ovládají značnou část nejvýznamnějších politických pozic, jakožto i nejúrodnější půdy či tamní nejvýznamnější obchodní společnosti. Daný stav přirozeně nevyhovuje ostatním etnikům, která však svůj odpor manifestují primárně demokratickými způsoby. Fyzické útoky s etnickým podtextem se sice v Keni odehrávají, avšak jejich rozšíření není masové, nýbrž pouze na úrovni jednotlivců. V současné době tudíž nelze hovořit o ohrožení státní stability.

---

⁵⁷ Řeč je především o povstání *Mau Mau* či povolebním násilí v roce 2007.

3.1.2 Ekonomická stabilita

Ekonomická rizika představují pro východoafrickou velmoc podobně stěžejní oblast jako politická. Keňa byla dříve (a částečně i dnes) pod velkým tlakem ze strany Spojeného království, v současné době na jejím území pro změnu prosazují své zájmy Číňané. Dané iniciativy jsou sice především ekonomického rázu, avšak i tak by mohly způsobovat ohrožení národní stability.

Jak již bylo zmíněno v teoretické části práce, není snadné odlišit od sebe přirozeně agresivní ekonomický souboj a stav, kdy již státu hrozí reálná ekonomická rizika. Podle Buzana hrozbu představují až situace, jejichž následky přesáhnou jasně vymezené hranice ekonomického sektoru a začnou zasahovat i do vojenské a politické sféry. Stejný autor v daném kontextu rozlišuje tři typy ekonomických hrozeb – ekonomicko-vojenské, ekonomicko-mocenské a ekonomicko-sociopolitické.

První výše zmíněný typ, jak už z jeho názvu vyplývá, kalkuluje se vzájemným propojením finančního a vojenského sektoru. Premisou je, že silná státní ekonomika jde ruku v ruce s posilováním armády, potažmo zmírněním vojenských hrozeb a *vice versa*. Úroveň keňské ekonomiky je v celosvětovém měřítku podprůměrná, avšak při porovnání s dalšími státy subsaharské Afriky je její relativní postavení již obstojné.⁵⁸ Na podobně vysoké úrovni jako keňské HDP na osobu jsou pak i výdaje státu na armádu.⁵⁹ Daným faktem se potvrzuje Buzanův předpoklad – díky dobrému výkonu národní ekonomiky si Keňa může dovolit investovat do armády, čímž zmírňuje riziko vlastního napadení.⁶⁰

Druhým typem hospodářských hrozeb jsou podle Buzana ekonomicko-mocenská rizika. Daný model kalkuluje s celkovou silou státu v mezinárodním

---

⁵⁸ Podle Světové banky činil hrubý domácí produkt Keni v přepočtu na osobu v zatím posledním měřeném roce 2015 1376 současných amerických dolarů, přičemž celosvětový průměr byl téměř desetinásobný – 10093 dolarů. V subsaharské Africe však průměr činil pouze 1588 dolarů, což už je srovnatelné s keňskou úrovní. Nutno také dodat, že hodnota pro celou subsaharskou Afriku je značně ovlivněna deviantními případy v podobě zemí bohatých na ropná naleziště (Rovníková Guinea či Gabon) a ostrovními státy (Seychely či Mauritius). (The World Bank 2017a)

⁵⁹Data Světové banky ukazují, že keňské výdaje na armádu činily v roce 2015 1,5 procenta HDP. Daná hodnota je nad průměrem subsaharské Afriky, jenž činí 1,2 procenta HDP. (The World Bank 2017b)

⁶⁰ Nutno dodat, že vojenské hrozby mohou být nejen mezistátního, ale i vnitrostátního charakteru. V keňském případě by v daném kontextu mohla představovat hrozbu především etnická rivalita v kombinaci s bojem o moc. Daný příklad však již byl analyzován v předchozí podkapitole.

systemu. Premisou je, že s klesající výkonností ekonomiky se zároveň zhoršuje celkové postavení daného státu v porovnání s ostatními a *vice versa*. V případě Keni platí, že za posledních deset měřených let se úroveň HDP na osobu neustále zvyšovala.⁶¹ Postavení země v rámci mezinárodního systému pak lze jen těžko kvantifikovat, avšak vzhledem k aktivnímu členství v EAC, udržování si pozice regionálního ekonomického centra či rozšiřování bilaterálních vztahů s africkými, ale i asijskými státy lze konstatovat, že pozice Keni je v rámci mezinárodního systému relativně silná. Stejně jako v předchozím bodu tudíž platí, že kondice keňské ekonomiky snižuje riziko ohrožení národní stability.

Posledním typem ekonomických hrozeb jsou podle Barryho Buzana ekonomicko-sociopolitická rizika. Daný model kalkuluje s celkovou vnitřní stabilitou státních celků, která může být narušena vlivem vnějších ekonomických faktorů, zejména pak interdependence. Buzan předpokládá, že čím více je ekonomika státu závislá na obchodu s úzkým okruhem komodit, tím více je daná země náchylná k jakýmkoliv neočekávaným výkyvům ve finančních a obchodních tocích. Keňa exportuje především čaj, řezané květiny a ropu. Import je tvořen převážně ropou, auty a medikamenty. V obou směrech obchodu lze u Keni pozorovat dominanci jedné komodity – u vývozu čaje, u dovozu ropy.⁶² Tamní ekonomika je tedy potenciálně ohrožena například neúrodou čaje či výkyvy v cenách ropy. Nutno však dodat, že závislost na dovozu černého zlata není v dnešní době neobvyklá ani pro nejvyspělejší státy, tudíž daný fakt v případě Keni nelze považovat za výrazný hendikep – zvláště když dochází k průzkumu keňských potenciálních ropných nalezišť. Hlavním rizikem tudíž zůstává závislost na vývozu čaje a řezaných květin – komodit ohrožených suchem.⁶³

Méně obvyklou komplikací při exportu plodin může být i výbuch sopky. Když v roce 2010 vybuchla islandská Eyjafjallajökull, byla na několik dní

---

⁶¹ V roce 2005 bylo keňské HDP na osobu 530 dolarů, načež o deset let později již byla daná hodnota téměř trojnásobná. Zároveň platí, že se tamní hrubý domácí produkt zvyšoval ve všech jednotlivých letech v rámci daného intervalu. (The World Bank 2017a)

⁶² V roce 2015 se z Keni vyvezlo čaj za 1,1 miliardy dolarů, řezaných květin za 653 milionů dolarů a ropných olejů za 389 milionů dolarů. Ropy se v daném roce dovezlo za 2,2 miliardy dolarů, aut za 517 milionů dolarů a medikamentů za 447 milionů dolarů. Data za rok 2015 jsou aktuálně poslední dostupná. (Massachusetts Institute of Technology 2015)

⁶³ Problematika sucha v rámci sektorů bezpečnosti spadá spíše do environmentálního sektoru, avšak vzhledem k zaměření práce primárně na politický a ekonomický sektor byla zmíněna již zde.

kompletně zastavena letecká doprava nad Evropou. Danou situaci pocítili i keňští pěstitelé, kteří za každý den bez možnosti transportu svého zboží na starý kontinent přišli v přepočtu o 33 milionů korun (The Guardian 2010). V daném kontextu je evidentní potřeba diverzifikace exportu, jež by měla snížit riziko výpadku určité komodity.

Buzanova teorie, vzhledem k faktu, že vznikla v devadesátých letech minulého století, nezahrnuje všechny aktuální ekonomické hrozby. Stranou zůstává především sílící vliv Číny. Asijský gigant v současné době představuje pro Keňu největšího obchodního partnera (Massachusetts Institute of Technology 2015) a přestože si na rozdíl od západních zemí nepodmiňuje tok peněz politickými reformami, je jeho vliv na Keňu evidentní. Důvodem jsou především megalomanské stavby,⁶⁴ které Čína v Keni v poslední době realizuje, jakožto i stejným státem financovaný průzkum keňských ložisek nerostných surovin.⁶⁵ Díky zakázkám, jejichž cena šplhá k miliardám dolarů,⁶⁶ získává asijský gigant proti svému africkému protějšku značný vyděračský potenciál – především v situaci, kdy Keňa není schopná zakázky včas zaplatit. Čína má tudíž díky své ekonomické převaze možnost (ať už pozitivně či negativně) ovlivnit suverénní keňskou politiku.

3.2 Uganda

Druhou analyzovanou zemí bude Uganda. Moderní historii keňského západního souseda značně ovlivnili tři nedemokratičtí prezidenti Milton Obote, Idi Amin a Yoweri Museveni. Poslední jmenovaný vládne Ugandě již více než tři desítky let, a ačkoliv za jeho prezidentství dochází k porušování lidských práv či omezování role opozice, je nutné uznat, že je Uganda poprvé v novodobé historii relativně stabilní. S jakými riziky však v *perle Afriky* musí počítat čeští exportéři?

---

⁶⁴ Příkladem budiž osmiproudá dálnice z Nairobi do města Thika či železnice z Nairobi do Mombasy.

⁶⁵ Poslední podobný průzkum byl v Keni realizován v padesátých letech minulého století britskými kolonizátory. Je velmi pravděpodobné, že v případě objevení zajímavých nalezišť případně právo těžby opět čínským společností. (Standard Digital 2016)

⁶⁶ Například výše zmíněná dálnice známá jako *Thika Road* vyšla na 360 milionů dolarů. Cena železnice z Nairobi do Mombasy, jež by měla být dokončena na konci roku 2017, se pak odhaduje dokonce na 3,8 miliardy dolarů. (Roadtraffic Technology 2017)

3.2.1 Politická stabilita

Na rozdíl od Keni čelila Uganda v novodobé historii několika přímým útokům na organizační stabilitu státu. Tři poslední prezidenti země se dostali k moci nedemokratickým způsobem, aby následně i oni čelili dalším útokům. Ve většině případů se jednalo o klasický vnitrostátní mocenský boj, avšak kupříkladu Milton Obote byl poprvé svržen za výrazného přispění Tanzanie a jeho druhou vládu ukončil Yoweri Museveni s pomocí současného rwandského prezidenta Paula Kagameho. Uganda tudíž ještě v nedávné historii zjevně splňovala Buzanovu definici politicky nestabilního režimu. Leccos se však změnilo s nástupem Museveniho, jenž zemi relativně stabilizoval a zabránil dalšímu ohrožení státní moci.

I v současné době však Uganda musí čelit útokům na vlastní politickou stabilitu. Výrazným hráčem, a typickým představitelem Buzanova záměrného ohrožení, je v daném ohledu skupina LRA. Její vůdce Joseph Kony oficiálně bojuje za sebeurčení ugandských severovýchodních etnik a striktní život podle desatera.⁶⁷ Avšak negativní přístup k vyjednávání v kombinaci se zarputilým prodlužováním konfliktu značí, že LRA v současné době bojuje již bez jakékoliv agendy či cílů. Zároveň je nutné upozornit na výrazně se snižující počet členů a guerillovou taktiku boje, díky nimž skupina může Museveniho režimu způsobit jednorázové škody, ale jen stěží by mohla ohrozit stát jako celek. Pokud se jedná o ohrožení politické, nikoliv vojenské stability, musela by navíc LRA svými útoky nejen zaútočit na jednotlivce či majetek, ale i podrýt Museveniho kredibilitu jako ochránce země, což by vzhledem k jeho kultu osobnosti u mnoha Ugandánů nebylo lehké.⁶⁸

Druhým potenciálním ohrožením tamní politické stability je opoziční vůdce Kizza Besigye, jenž byl v posledních čtyřech volbách hlavním Museveniho

---

⁶⁷ Obhajobou striktního života podle desatera se LRA řadí mezi typické zastánce politického ultrakonzervatismu, kteří podle Buzanovy teorie svádí ideologický boj s liberály. Avšak přestože Museveni v porovnání s LRA může být považován za liberála, bylo by podobné označení značně zavádějící. Zároveň platí, že boj mezi Museveniho režimem a LRA je v současnosti značně nerovný, tudíž na danou situaci nelze Buzanovu teorii aplikovat.

⁶⁸ Na druhou stranu je otázka, jak se Musevenimu podaří vypořádat se například se stoupajícím ekonomickým očekáváním tamního obyvatelstva. Na začátku své vlády nasliboval svému lidu, stejně jako většina nově zvolených prezidentů, stabilitu a prosperitu. Zatímco v prvních letech jeho vlády byli Ugandané vůči implementaci slibů shovívaví, čím déle je Museveni u moci, tím menší trpělivost s neutěšenou finanční situací lidé mají.

oponentem. Vztahy mezi oběma politiky jsou značně napjaté, v důsledku čehož současný ugandský prezident nechal Besigyeho již nespočetněkrát zatknout. Museveniho cílem je co nejvíce omezit možnosti nejvýznamnějšího opozičního politika promlouvat k lidu. Na druhou stranu je však nutné dodat, že Besigye za svou činnost nikdy nebyl odsouzen k odnětí svobody (s výjimkou krátkodobých domácích vězení) a především se ho Museveni nikdy nepokusil definitivně odstranit. Daný fakt ukazuje určitý posun od Oboteových a Aminových krvavých praktik, jakožto i Museveniho přesvědčení, že pro něj Besigye nepředstavuje bezprostřední hrozbu. V současnosti si totiž nelze představit, že by se lídrovi opozice podařilo ve volbách Museveniho předčít nebo že by po více než patnácti letech soupeření ztratil trpělivost a pokusil se svého protivníka sesadit silou.

Dá se tudíž obecně předpokládat, že Museveni se buď svého úřadu jednoho dne vzdá dobrovolně, nebo ho opustí až se svou smrtí. Posléze se logicky nabízí otázka jeho nástupce. O určitých spekulacích již pojednávala kapitola 2.2.4, avšak k potvrzení konkrétního jména je ještě hodně daleko. A právě ona nejistota by mohla v dohledné době být zdrojem politické nestability. Pokud za sebe Museveni neurčí jasného nástupce, jenž by navíc byl přijatelný pro politické elity i širokou veřejnost, lze předpokládat rozpoutání tuhého boje, jenž by mohl vyústit v ozbrojený konflikt. V případě dlouholeté vlády jedné strany je velmi pravděpodobné přesunutí politického boje z mezistranické úrovně na vnitrostranickou. Speciálně pak pokud, jako v případě Ugandy, není znám nástupce současného lídra. Daná situace může vést k natolik tuhému vnitrostranickému boji, který by mohl vyústit až v rozvrat partaje a potažmo proměnu celého politického systému. Lze tudíž konstatovat, že o co více je Uganda v současnosti politicky stabilní, o to horší následky by mohl mít boj o nástupnictví. Daný faktor tudíž v blízké budoucnosti představuje největší ohrožení ugandské politické stability.

Potenciální zdroje ohrožení by však nemusely být jen vnitrostátního charakteru. Vzhledem k Museveniho výrazné podpoře Paula Kagameho jsou nyní vztahy mezi Ugandou a Rwandou na dobré úrovni. Oba zmínění prezidenti však nebudou svým zemím vládnout věčně, přičemž lze jen těžko předpovídat, jak se budou dané bilaterální vztahy vyvíjet poté. Problém spočívá především v

současném zvýhodňování Tutsijů žijících ve Rwandě, ale i Ugandě. Konec jejich spřátelených prezidentů by teoreticky mohl znamenat příležitost pro vendetu ze strany jiných etnických i společenských skupin – ať už jen v jedné zemi, obou zvlášť či dokonce obou současně. Daná možnost úzce souvisí s již diskutovaným Museveniho odchodem, tudíž ji lze brát jen jako možný následek výše zmíněného bodu. Pokud by se však potvrdila, mohly by její následky být drtivé.⁶⁹

Uganda, stejně jako Keňa, doplácí na nestabilitu v okolních zemích. V ugandském případě představuje největší problém sousední Jižní Súdán, Demokratická republika Kongo a Rwanda a částečně také nedaleký Súdán a Burundi. Ze zmíněných států lze za alespoň relativně stabilní označit jen Rwandu, přičemž i ohledně dané země panuje, jak již bylo zmíněno výše, určitá nejistota. Typické Buzanovo strukturální ohrožení může vyústit v přelití konfliktu z jednoho státu do druhého nebo Ugandu ohrozit masivním přílivem uprchlíků. Na severu země je v současnosti rozšiřován uprchlický tábor Bidi Bidi, jenž by měl v dohledné době nahradit keňský Dadaab na pozici největšího tábora na světě.⁷⁰ Daná situace není v kombinaci s masivním populačním růstem⁷¹ pro Ugandu příznivá a mohla by být zdrojem politické nestability.

3.2.2 Ekonomická stabilita

Stejně jako v případě Keni, i nyní bude ekonomická stabilita země analyzována pomocí tří kategorií navržených Barrym Buzanem – hrozby ekonomicko-vojenské, ekonomicko-mocenské a ekonomicko-sociopolitické.

První zmíněný typ hrozeb kalkuluje s vojenskými kapacitami státu. Premisou je, že silná státní ekonomika jde ruku v ruce se silnější armádou,

---

⁶⁹ Museveniho podpora Kagameho státního převratu je typickým příkladem Buzanovy politické hrozby na národní rovině. Konkrétně se ve využívané teorii hovoří o podkopání legitimacy vlády v nepřátelském státu, což v daném případě bezesporu platí. Zmíněná situace sice představovala riziko pro Rwandu, nikoliv Ugandu, avšak nelze vyloučit, že se v rámci určité vendety situace v budoucnu neobrátí.

⁷⁰ V současné době se odhaduje počet uprchlíků v Bidi Bidi, stejně jako v Dadaabu, na čtvrt milionu. Dalších zhruba 300 tisíc jihosúdánských uprchlíků žije jinde v Ugandě. Podle odhadů OSN však během roku 2017 přijde z Jižního Súdánu do Ugandy dalších 300 tisíc lidí, z nichž se minimálně část usadí v Bidi Bidi, čímž se daný tábor stane největším na světě. Celkově by tedy na konci roku 2017 mělo v Ugandě žít téměř milion jihosúdánských uprchlíků. (UNHCR 2016)

⁷¹ Meziroční populační růst činil v Ugandě v posledním měřeném roce 2015 3,3 procenta, což je téměř trojnásobek světového průměru. Zároveň se jedná o nejvyšší populační růst v rámci zkoumaných států. (The World Bank 2017c)

potażmo zmírněním vojenských hrozeb a *vice versa*. Úroveň ugandské ekonomiky je v celosvětovém měřítku tristní, přičemž při srovnání s dalšími státy subsaharské Afriky je sice výsledek o něco lepší, avšak je zjevné, že Uganda stále výrazně zaostává.⁷² Naopak výdaje státu na armádu jsou již zcela totožné se subsaharským průměrem.⁷³ Z výše uvedeného vyplývá, že přestože Uganda disponuje slabou ekonomikou, její vojenské výdaje jsou alespoň na průměrné úrovni. Daným faktem se nepotvrzuje Buzanův předpoklad, což v praxi znamená, že ekonomicko-vojenský typ hrozeb pro Ugandu momentálně není aktuální, avšak s pokračujícími špatnými ekonomickými výsledky by v nedaleké budoucnosti mohlo dojít ke škrtům ve vojenské oblasti, které by následně mohly zapříčinit větší zranitelnost státu vůči mezistátním i vnitrostátním hrozbám⁷⁴.

Druhým typem hospodářských hrozeb jsou podle Buzana ekonomicko-mocenská rizika. Daný model kalkuluje s celkovou silou státu v mezinárodním systému. Premisou je, že s klesající výkonností ekonomiky se zároveň zhoršuje celkové postavení daného státu v porovnání s ostatními a *vice versa*. V případě Ugandy platí, že za posledních deset meziročních měření se úroveň HDP na osobu osmkrát zvýšila a dvakrát snížila.⁷⁵ Postavení země v rámci mezinárodního systému je, jak již bylo zmíněno, obtížně kvantifikovatelné – Uganda je na jednu stranu aktivním členem EAC, zároveň však na rozdíl od Keni spadá i do skupiny nejzadluženějších států světa *Heavily indebted poor countries*. Díky svému vnitrozemskému postavení má Uganda navíc značně ztíženou pozici v mezinárodním obchodu. Celkově lze tedy konstatovat, že slabá výkonnost

---

⁷² Podle Světové banky činil hrubý domácí produkt Ugandy v přepočtu na osobu v zatím posledním měřeném roce 2015 705 současných amerických dolarů, přičemž celosvětový průměr byl více než desetinásobný – 10093 dolarů. V subsaharské Africe pak průměr činil pouze 1588 dolarů, což je však stále více než dvojnásobná hodnota v porovnání s ugandskou. (The World Bank 2017a)

⁷³ Data Světové banky ukazují, že ugandské výdaje na armádu i průměr celé subsaharské Afriky činily v roce 2015 1,2 procenta HDP. (The World Bank 2017b)

⁷⁴ Specifickým příkladem vnitrostátních hrozeb způsobených špatným ekonomickým vývojem může být omezení prezidentových možností na využívání klientelistických sítí, na kterých ze značné části závisí stabilita jeho režimu. Jakmile nebude mít Museveni skrze různé formy úplatků, darů a umělého vytváření pozic své podřízené pod kontrolou, hrozí, že ztratí kontrolu nad celým státem.

⁷⁵ V roce 2005 činilo ugandské HDP na osobu 321 dolarů, načež stoupalo až do roku 2010, kdy dosáhlo úrovně 608 dolarů. V následujícím měření však úroveň nepatrně klesla na 598 dolarů. Od té doby ugandské HDP pravidelně stoupalo až do předposledního měření v roce 2014, kdy dosáhlo úrovně 735 dolarů. V následujícím roce však již došlo k poklesu na 705 dolarů. (The World Bank 2017a)

ugandské ekonomiky má i částečný vliv na postavení země v rámci mezinárodního systému. Na druhou stranu je však nutné dodat, že dva poklesy úrovně HDP v posledním desetiletí ještě automaticky nemají za následek zhoršování ugandské pozice vůči ostatním státům. K němu by mohlo docházet až při dlouhodobějšímu pádu tamní ekonomiky. I v případě druhé analyzované kategorie tudíž platí, že relevance daného typu hrozeb bude záviset především na zastavení současného pádu ugandské ekonomiky.

Posledním typem ekonomických hrozeb jsou podle Barryho Buzana ekonomicko-sociopolitická rizika. V daném případě se předpokládá, že čím více je ekonomika státu závislá na obchodu s úzkým okruhem komodit, tím více je daná země náchylná k jakýmkoliv neočekávaným výkyvům ve finančních a obchodních tocích. Uganda exportuje především kávu, tabák a cement. Import je tvořen převážně ropou, medikamenty a palmovým olejem. V obou směrech obchodu lze u Ugandy pozorovat dominanci jedné komodity – u vývozu kávy, u dovozu ropy.⁷⁶ Tamní ekonomika je tudíž potenciálně ohrožena například neúrodou kávy či výkyvy v cenách ropy. Stejně jako v případě Keni však platí, že závislost na dovozu ropy nepředstavuje výrazný problém – zvláště když i Uganda plánuje v dohledné době zahájit vlastní těžbu.⁷⁷ Hlavním rizikem tudíž zůstává závislost na vývozu kávy – komodity ohrožené změnami klimatu. Konkrétně v případě Ugandy globální oteplování přináší kromě častějšího sucha i intenzivnější deště a potažmo i rozšíření nových chorob napadajících kávovníky. Dalším velkým rizikem pro pěstitele kávy je očekávané posilování ugandského šilinku související s plánovaným zahájením těžby ropy. Podle Světové banky je pravděpodobné, že daná situace vyústí ve snížení zisků ugandských farmářů.⁷⁸ Stejná instituce následně dodává, že výše zmíněné faktory mohou mít na ugandský kávový průmysl devastující dopady (The World Bank 2011). V daném kontextu je zjevná potřeba diverzifikace tamního exportu, jež by měla snížit riziko výpadku určité komodity.

---

⁷⁶ V roce 2015 se z Ugandy vyvezlo kávy za 441 milionů dolarů, tabáku za 118 milionů dolarů a cementu za 85 milionů dolarů. Ropy se v daném roce dovezlo za 880 milionů dolarů, medikamentů za 295 milionů dolarů a palmového oleje za 177 milionů dolarů. Data za rok 2015 jsou aktuálně poslední dostupná. (Massachusetts Institute of Technology 2015)

⁷⁷ V zemi již bylo objeveno několik ropných ložisek, která by mohla být využívána k těžbě kolem roku 2020. (Reuters 2016a)

⁷⁸ Podobný vývoj je všeobecně známý jako *holandská nemoc*.

Stejně jako v případě Keni se i nyní práce na závěr ekonomických hrozeb zaměří na čínský vliv ve zkoumané zemi. Na rozdíl od předchozího případu není Čína pro Ugandu největším obchodním partnerem – s celkovým objemem obchodu 1,1 miliardy dolarů jí zůstává Indie, přičemž Čína je s hodnotou 941 milionů až na druhém místě (Massachusetts Institute of Technology 2015). Co se týče akvizice megalomanských stavebních kontraktů, je situace podobná jako v Keni – čínské společnosti v posledních letech získaly zakázky za několik miliard dolarů,⁷⁹ přičemž je pravděpodobné, že nastolený trend bude pokračovat. Dalším faktorem podobným keňskému případu jsou čínské investice do těžařského sektoru. Konkrétně se asijská velmoc zavázala vybudovat ugandskou národní laboratoř pro nerosty a provést v zemi rozsáhlý geologický průzkum (Daily Monitor 2016b). Z výše uvedeného vyplývá, že čínský vliv v Ugandě je podobně významný jako v Keni, pouze ugandsko-čínský obchod není kvůli vnitrozemské poloze státu natolik intenzivní. Opět tedy platí, že Čína má potenciál ovlivňovat ugandskou politiku.

3.3 Tanzanie

Posledním analyzovaným státem bude Tanzanie. Stát proslavený z post-dekolonizačního období specifickým systémem devoluce *Ujamaa* a charismatickým lídrem Juliem Nyererem v současnosti budí pozornost kvůli již čtyřicet let trvající dominanci strany *Chama Cha Mapinduzi*. Často pokládanou otázkou mimo jiné i zahraničními investory a exportéry je, zda čtyři dekády trvající vláda jedné strany přináší Tanzanii kýženou stabilitu, nebo naopak představuje ohrožení pro další demokratizační vývoj.

3.3.1 Politická stabilita

Tanzanie ve své novodobé historii čelila jedinému vážnému ohrožení organizační stability státu. K útoku, jenž lze považovat za typický příklad Buzanova záměrného ohrožení, došlo v roce 1978, kdy si tehdejší ugandský prezident Idi

---

⁷⁹ Příkladem budiž plánované pokračování železnice z Mombasy do Nairobi, jež by měla pokračovat přes ugandské hranice až do Kampaly. Úsek ze státních hranic do hlavního města vybuduje v následujících letech čínská společnost za 2,3 miliardy dolarů (African Business 2017). Dalším příkladem může být nedávno dokončená dálnice z letiště Entebbe do Kampaly, jež další čínská společnost postavila za 476 milionů dolarů (Daily Monitor 2016a).

Amin usmyslel dobýt tanzanskou provincií Kagera, na níž si činil nároky. Avšak proti velké přesile vedené Juliem Nyererem společně s opoziční *Uganda National Liberation Army* neměl příliš šancí na úspěch. Jak již bylo zmíněno ve druhé kapitole, tanzanská armáda a UNLA měly v konfliktu jasně navrch, v důsledku čehož nejen ubránily ohroženou provincii, ale v dubnu 1979 dokonce i dobyly Kampalu a vyhnaly Idiho Amina. Tanzanie, respektive její lídři danými kroky ukázali, že i když je jejich zdánlivě neohrožená stabilita pod tlakem, jsou schopni adekvátním způsobem zareagovat a daný útok odrazit.⁸⁰

Určitou výjimku v klidném post-dekolonizačním vývoji země představuje ostrov Zanzibar. První nepokoje začaly již měsíc po vyhlášení nezávislosti, kdy došlo k převratu, jenž svrhl tamního sultána. Následná revoluční vláda trvala jen tři měsíce, načež bylo dojednáno spojení s tehdejší Tanganikou. Daným krokem, jak již bylo zmíněno výše, vznikla roku 1964 dnešní Tanzanie. Situace se od té doby relativně uklidnila, avšak i dnes můžeme být na Zanzibaru svědky menších nepokojů většinou spojených s volebním napětím. Přestože zmíněné střety občas přinášejí i oběti na životech (viz kapitola 2.3.4), nelze v daném případě hovořit o ohrožení celostátní stability. Důvodem je především perifernost ostrova Zanzibar, díky které je nepravděpodobné přesunutí protestů na pevninskou část.⁸¹

Stejně jako Keňa a Uganda, i Tanzanie značně doplácí na nestabilitu v sousedních zemích – především v Burundi a Demokratické republice Kongo. Na druhou stranu lze v porovnání s předchozími analyzovanými státy brát pozitivně, že vzhledem k osmi sousedním státům jsou v případě Tanzanie pouze dva, které lze jednoznačně považovat za nestabilní. Kromě omezení bilaterálního obchodu pociťuje Tanzanie krizi v Burundi a Kongu především přívalem uprchlíků. Zatímco počet utečenců z Konga není vzhledem k jezeru Tanganika dělícím oba státy velký, množství lidí prchajících z Burundi je již značné. V reakci na nově příchozí rodiny i jednotlivce byl na severozápadě země vybudován uprchlický tábor

---

⁸⁰ Nikde samozřejmě není psáno, že když se v osmdesátých letech Tanzanii podařilo odvrátit daný útok, povede se jí to automaticky i při dalších případných atacích. V tehdejší době však Tanzanie minimálně ukázala, že si je schopna v krizových situacích poradit lépe než Uganda.

⁸¹ Dalším důvodem může být i odlišná struktura obyvatelstva. Zatímco v pevninské části Tanzanie je dominantním náboženstvím křesťanství, na Zanzibaru se drtivá většina obyvatel hlásí k islámu. (Central Intelligence Agency Factbook 2017)

Nyarugusu, jenž v současnosti hostí zhruba 150 tisíc lidí. Po keňském Dadaabu a ugandském Bidi Bidi se tudíž jedná o třetí největší utečenecký kemp současnosti. Díky budování nových osídlení se však, na rozdíl od výše zmíněných táborů, počet jeho obyvatel pomalu snižuje (Al Jazeera 2016). Daná situace ale stále není pro stát s obrovským populačním růstem⁸² příznivá, tudíž ji lze považovat za typický příklad Buzanova strukturálního ohrožení. Snaha o proaktivní řešení ve formě budování nových táborů však Tanzanii pomáhá předejít krizovým scénářům.

Co se týče vnitřních politických hrozeb, panuje v Tanzanii relativní klid. Jedním z důvodů je fakt, že na rozdíl od Keni stát nemusí bojovat s jakoukoliv výraznou teroristickou skupinou. Je sice pravda, že aktivity aš-Šabábu se v poslední době částečně přesouvají i na tanzanské území, intenzita útoků je však stále nesrovnatelná s těmi provedenými v Somálsku či Keni.⁸³

V relativním klidu probíhají i tanzanské volby – násilné incidenty lze pouze čas od času zaznamenat na Zanzibaru, avšak v současné době, jak již bylo zmíněno výše, není pravděpodobné jejich přesunutí i na pevninskou část země. Další s volbami spojenou výhodou představuje pro Tanzanii otázka nástupnictví. Zatímco pro Ugandu dané téma v současnosti znamená ožehavý problém, v Tanzanii jsme sice svědky dlouholeté vlády jedné strany, avšak díky pravidelné výměně prezidentů i poslanců nemusí země řešit natolik závažné personální, respektive nástupnické problémy. Je sice pravda, že ani zdaleka ne všichni obyvatelé s dlouholetou vládou CCM souhlasí, avšak jak známo například z Ugandy, stabilita je hodnota, které si Východoafričané v současnosti velmi váží.

Posledním faktorem, jenž by mohl představovat vnitřní politickou hrozbu, je etnicita. Na území Tanzanie žije až 130 různorodých skupin, avšak i přes natolik velký počet v zemi k etnický motivovanému násilí prakticky nedochází. Důvodem je především fakt, že žádná ze skupin není politicky ani ekonomicky dominantní,

---

⁸² V posledním měřeném roce byl v Tanzanii populační růst 3,1 procenta ročně. Světový průměr ve stejném období činil 1,2 procenta. (The World Bank 2017c)

⁸³ Například v roce 2015 se v Tanzanii pod taktovkou aš-Šabábu uskutečnilo několik útoků, avšak když už došlo na oběti na životech, jednalo se vždy pouze o jednotlivce (Armed Conflict Location and Event Data Project 2015). Zajímavým příkladem jsou i simultánní útoky na americké ambasády v Keni a Tanzanii z roku 1998. Zatímco v Nairobi zemřelo následkem útoku 213 lidí, v Dar es Salaamu se počet obětí zastavil na čísle 11. (Frontline 2014)

což společně se svahilštinou, jakožto společným jazykem, přináší Tanzanii stabilitu. (Central Intelligence Agency Factbook 2017)

Kromě výše zmíněných hrozeb na národní rovině je podle Buzana nutné zmínit se též o ideologických ohroženích. Avšak vzhledem k dlouholeté vládě jedné strany v zemi boj dvou silově vyrovnaných, ale ideologicky odlišných proudů nikdy neprobíhal. Určitou rivalitu sice lze pozorovat v rámci CCM, avšak v daném případě se nejedná o ideologický, jakožto spíše o čistě mocenský boj.⁸⁴ Lze tudíž konstatovat, že ideologické hrozby hrají v Tanzanii minimální roli.

3.3.2 Ekonomická stabilita

Stejně jako v předchozích dvou případech, i nyní bude ekonomická stabilita země analyzována pomocí tří kategorií navržených Barrym Buzanem – hrozby ekonomicko-vojenské, ekonomicko-mocenské a ekonomicko-sociopolitické.

První zmíněný typ hrozeb kalkuluje s vojenskými kapacitami státu. Premisou je, že silná státní ekonomika jde ruku v ruce se silnější armádou, potažmo zmírněním vojenských hrozeb a *vice versa*. Úroveň tanzanské ekonomiky je v celosvětovém měřítku bídna, přičemž při srovnání s dalšími státy subsaharské Afriky je sice výsledek o něco lepší, avšak je zjevné, že Tanzanie stále výrazně zaostává.⁸⁵ Výdaje státu na armádu se již sice blíží subsaharskému průměru,⁸⁶ avšak je zřejmé, že v porovnání s Keňou i Ugandou Tanzanie nedosahuje natolik vysokých čísel. Z výše uvedeného je evidentní, že slabá úroveň tanzanské ekonomiky se odráží i v nízkých státních výdajích na armádu. Daným faktem se potvrzuje Buzanův předpoklad, což v praxi znamená, že ekonomicko-vojenský typ hrozeb je pro Tanzanii v současnosti aktuální. Země sice aktuálně není přímo ohrožena určitým agresorem, avšak nedostatečné vojenské kapacity by mohly reakci ofenzivních hráčů nepřímo vyvolat.

---

⁸⁴ Příkladem budiž souboj o stranickou nominaci do posledních prezidentských voleb, kterou získal John Magufuli na úkor Edwarda Lowassi, jenž následně odešel do opoziční CHADEMA.

⁸⁵ Podle Světové banky činil hrubý domácí produkt Tanzanie v přepočtu na osobu v zatím posledním měřeném roce 2015 879 současných amerických dolarů, přičemž celosvětový průměr byl více než desetinásobný – 10093 dolarů. V subsaharské Africe pak průměr činil pouze 1588 dolarů, což je však stále téměř dvojnásobná hodnota v porovnání s tanzanskou. (The World Bank 2017a)

⁸⁶ Data Světové banky ukazují, že tanzanské výdaje na armádu činily v roce 2015 1,1 procenta HDP. Průměr subsaharské Afriky byl ve stejném období o jednu desetinu procenta vyšší. (The World Bank 2017b)

Druhým typem hospodářských hrozeb jsou podle Buzana ekonomicko-mocenská rizika. Daný model kalkuluje s celkovou silou státu v mezinárodním systému. Premisou je, že s klesající výkonností ekonomiky se zároveň zhoršuje celkové postavení státu v porovnání s ostatními a *vice versa*. V případě Tanzanie platí, že za posledních deset meziročních měření se úroveň HDP na osobu s výjimkou posledního roku vždy zvyšovala.⁸⁷ Postavení země v rámci mezinárodního systému je i v případě Tanzanie obtížně kvantifikovatelné. Faktem však zůstává, že kromě aktivního členství v EAC participuje jako jediný východoafrický stát i v *Southern African Development Community (SADC)*. Díky svému postavení na pomezí východní a jižní Afriky má tudíž země možnost využívat výhody širší škály organizací a partnerství. Zároveň platí, že díky své dlouhodobé pacifistické filozofii je Tanzanie brána jako významný hráč při mírových vyjednáváních v oblastech zasažených konflikty. Celkově lze tedy konstatovat, že slabá úroveň tanzanské ekonomiky má relativně malý vliv na postavení země v rámci mezinárodního systému. Propad HDP v posledním měřeném roce si lze částečně vysvětlit předvolebním napětím, přičemž v dalším období lze očekávat opětovné nastartování růstu. Ekonomicko-mocenská rizika tudíž pro Tanzanii v současnosti nepředstavují reálné ohrožení.

Posledním typem ekonomických hrozeb jsou podle Barryho Buzana ekonomicko-sociopolitická rizika. V daném případě Buzan předpokládá, že čím více je ekonomika státu závislá na obchodu s úzkým okruhem komodit, tím více je daná země náchylná k jakýmkoliv neočekávaným výkyvům ve finančních a obchodních tocích. Tanzanie exportuje především tabák, zlato a další vzácné kovy (zejména stříbro, měď či diamanty). Import je tvořen převážně ropou, medikamenty a telefonními přístroji. V obou směrech obchodu lze u Tanzanie pozorovat dominanci jedné komodity – u vývozu zlata, u dovozu ropy.⁸⁸

---

⁸⁷ V roce 2005 bylo tanzanské HDP na osobu 446 dolarů, načež stoupalo až do roku 2014, kdy dosáhlo úrovně 957 dolarů. V následujícím měření však úroveň poměrně výrazně klesla na 879 dolarů. (The World Bank 2017a)

⁸⁸ V roce 2015 se z Tanzanie vyvezlo zlata za 1,4 miliardy dolarů, tabáku za 431 milionů dolarů a dalších kovů za 377 milionů dolarů. Ropy se v daném roce dovezlo za 6,9 miliardy dolarů, medikamentů za 330 milionů dolarů a telefonních přístrojů za 236 milionů dolarů. Data za rok 2015 jsou aktuálně poslední dostupná. (Massachusetts Institute of Technology 2015)

Tamní ekonomika je tudíž potenciálně ohrožena především výkyvy v cenách zlata a ropy. Stejně jako v případě Keni i Ugandy sice platí, že závislost na dovozu ropy obecně nepředstavuje výrazný problém, avšak faktem zůstává, že rozdíl mezi ropou a druhou nejimportovanější komoditou – medikamenty – je v případě Tanzanie propastný. Zároveň platí, že země sice provádí terénní výzkumy s cílem najít skryté zásoby ropy, avšak nelze předpokládat, že se jí podaří učinit kýžený objev v nejbližších letech.⁸⁹ Hlavním rizikem přesto zůstává závislost na vývozu zlata – komodity ohrožené především výkyvy na světových trzích. Světová banka již v roce 2013 varovala Tanzanii, že přílišná závislost na vývozu zlata, ale i dovozu ropy, představuje pro zemi risk. „*Náhly propad světových cen zlata by měl dramatický dopad na celkovou hodnotu tanzanského exportu. Pokles cen dané komodity o 30 procent by znamenal snížení celkového státního vývozu o 15 procent. Zároveň platí, že jakmile ropa tvoří téměř třetinu národního importu, mohlo by působit případné navýšení cen na světových trzích značně destabilizačně*“ (The World Bank 2013: 26).⁹⁰ Z výše zmíněného je zjevná potřeba diverzifikace tanzanského exportu, jež by měla snížit riziko výpadku určité komodity. V současnosti je totiž Buzanův ekonomicko-sociopolitický sektor pro zemi značně rizikový.

Stejně jako v případě Keni a Ugandy se i nyní práce na závěr ekonomických hrozeb zaměří na čínský vliv ve zkoumané zemi. Ani v případě Tanzanie není Čína největším obchodním partnerem – s celkovým objemem obchodu 5,6 miliardy dolarů jím je Saudská Arábie, přičemž Čína je s hodnotou 2,9 miliardy až na druhém místě. Nutno však poznamenat, že obchod se Saudskou Arábií je z 99,7 procent založen na importu, zatímco výměna s Čínou na dovozu závisí jen ze sedmdesáti procent (Massachusetts Institute of Technology 2015). Obchodní styky s Čínou jsou tudíž z daného pohledu komplexnější, což dává asijskému gigantovi větší příležitost k ovlivňování tanzanské politiky. Co se týče získávání

---

⁸⁹ V roce 2016 podepsala Tanzanie dohodu s Demokratickou republikou Kongo, jejímž předmětem je společný výzkum potenciálních zásob ropy v jezeře Tanganika. (Reuters 2016b)

⁹⁰ Tanzanská vláda přišla v roce 2017 se zajímavým řešením, když dočasně zcela zakázala vývoz zlata a mědi. Cílem měla být podpora růstu domácího zpracovatelského průmyslu. Faktem však zůstává, že vybudování potřebné infrastruktury by podle odhadů expertů zabralo minimálně pět let, přičemž ani poté není jisté, zda by byl daný průmysl konkurenceschopný na světových trzích. (The Telegraph 2017)

megalomanských stavebních kontraktů, je situace podobná jako v Keni a Ugandě – čínské společnosti v posledních letech získaly zakázky za několik miliard dolarů,⁹¹ přičemž je pravděpodobné, že nastolený trend bude pokračovat. Dalším faktorem podobným keňskému i ugandskému případu jsou čínské investice do těžbařského sektoru. Konkrétně asijská velmoc podepsala s Tanzanií dohodu o rozsáhlém průzkumu potenciálních ropných a plyných nalezišť či smlouvu o vybudování více než 500 kilometrů dlouhého plynovodu (Reuters 2014). Z výše uvedeného vyplývá, že čínský vliv v Tanzanii je podobně významný jako v Keni a Ugandě, přičemž jediný významný rozdíl mezi danými státy lze vidět v intenzivnějším obchodu mezi asijským gigantom a africkými přímořskými státy v porovnání s vnitrozemskou Ugandou. I v tanzanském případě tedy platí, že Čína má potenciál ovlivňovat tamní politiku.

3.4 Shrnutí

V předchozích třech bodech byla provedena analýza relevance potenciálních rizik ohrožujících stabilitu v daných zemích. Práce nyní zjištěné výsledky shrne zvlášť pro politickou a ekonomickou stabilitu, načež budou data z obou kategorií v úplném závěru porovnána a bude určeno, který ze zkoumaných států je pro české exportéry nejvhodnější.

3.4.1 Politická stabilita

V rámci politické stability bylo nejdříve zkoumáno ohrožení celé organizační stability státu. Ukázalo se, že zatímco Keňa v novodobé historii nikdy vážnému ohrožení vlastní organizační stability nečelila,⁹² Uganda i Tanzanie již ano. Zajímavostí je, že jediné podobné ohrožení tanzanské stability přišlo právě ze strany Ugandy. Ta samotná musela ze všech zkoumaných států čelit nejvíce existenciálním hrozbám, které byly vždy spojeny s diktátorskými vládami jednoho

---

⁹¹ Příkladem budiž plánovaná stavba železnice, jež by měla propojit Tanzanii s Burundi, Rwandou a Demokratickou republikou Kongo. Danou stavbu zafinancuje Čína částkou 7,6 miliardy dolarů (All Africa 2016). Dalším příkladem může být v roce 2013 podepsaný kontrakt na výstavbu elektrárny a bytů v hodnotě 1,7 miliardy dolarů (Reuters 2013).

⁹² Výjimkou jsou separatistické snahy kolem somálských hranic, které však, jak již bylo zmíněno, nemají příliš velkou naději na úspěch.

muže. Celkově lze tudíž konstatovat, že z pohledu dlouhodobé organizační státní stability se jako nejvhodnější země jeví Keňa, avšak nutno ocenit i Tanzanii, která se s jedinou krizí vypořádala velmi obstojně.

Co se týče stability v okolních státech, platí, že všechny tři zkoumané země více či méně doplácí na problémy svých sousedů. V případě Keni se jedná o Jižní Súdán, Etiopii a Somálsko a také nedalekou Eritreu a Súdán. Uganda se potýká s problémy v Jižním Súdánu, Demokratické republice Kongo, Rwandě a částečně i v nedalekém Súdánu a Burundi. Tanzanie pro změnu doplácí na nestabilitu v Demokratické republice Kongo a Burundi. Ve všech případech dané problémy způsobují omezení důležitého mezistátního obchodu a zároveň zapříčiňují pohyb velkého množství uprchlíků. Není náhodou, že tři v současnosti největší uprchlické tábory na světě se nacházejí právě v Keni, Ugandě a Tanzanii. Přesto však lze mezi zkoumanými zeměmi pozorovat rozdíly – zatímco Keňa a Uganda mohou za nestabilní považovat většinu okolních států, Tanzanie pouze dva z osmi. Zároveň platí, že poslední zmíněná země je jedinou, ve které se počet uprchlíků v jejím největším táboře snižuje. Lze tudíž konstatovat, že z pohledu stability v okolních státech je nejpříznivější situace právě v Tanzanii.

Nestabilita v okolních státech by v některých případech teoreticky mohla přerůst až v mezistátní konflikt. V případě Keni jsou rizikem především vztahy se Somálskem. V daném kontextu se však jedná zejména o keňský boj proti somálským teroristickým skupinám, nikoliv celému státu. Uganda je díky výše zmíněným etnickým i historickým vazbám silně propojena se sousední Rwandou. Přestože jsou aktuální bilaterální vztahy na dobré úrovni, nelze vyloučit, že se situace výrazným způsobem změní s odchodem současných politických elit. Naopak v případě Tanzanie podle všeho hrozba mezistátního konfliktu aktuálně neexistuje. Nejnestabilnějšími sousedy jsou Demokratická republika Kongo a Burundi, avšak potenciál pro rozpoutání vzájemné války je v daných případech minimální. Celkově lze tudíž konstatovat, že nejstabilnější zemí z pohledu rizikovosti rozpoutání mezistátního konfliktu je Tanzanie.

Dalším zkoumaným bodem byl vliv teroristických skupin. Všechny analyzované země se ve větší či menší míře musejí potýkat s útoky teroristů. V Keni operuje nechvalně známá skupina aš-Šabáb, jež atakuje civilní i armádní objekty

jako odvetu za keňskou vojenskou přítomnost v Somálsku. Uganda je pod nátlakem skupiny LRA, jež oficiálně bojuje za sebeurčení ugandských severských etnik a striktní život podle desatera. V Tanzanii operuje opět aš-Šabáb, jehož přítomnost se dá v daném případě interpretovat jako snaha o rozšíření vlastního pole působnosti skrze využívání tamních politických či etnických sporů. V minulosti byla intenzita útoků největší v Ugandě, avšak s upadajícím vlivem LRA získala dané nelichotivé prvenství Keňa, která se potýká s většími či menšími útoky aš-Šabábu několikrát ročně. Naopak nejmenší intenzitu teroristických aktivit lze pozorovat v Tanzanii, kde aš-Šabáb útočí zatím jen sporadicky.

Co se týče interních politických hrozeb, lze v každé zkoumané zemi pozorovat jinou formu boje o moc. V Keni vznikl od znovuzavedení vícestranického systému již nespočet různých politických stran, ve kterých však většinou cirkulují stále ti stejní politici. Boj o moc posléze probíhá čistě na politické úrovni, přičemž bývá hojně využíván systém předvolebních i povolebních koalic. V Ugandě je veškerá politická scéna pod nadvládou prezidenta Museveniho. Volby se sice pravidelně konají, jejich výsledek je však vždy předem znám. Na danou *hru* více méně přistoupil i Museveniho největší rival Besigye, jenž se sice pravidelně účastní voleb a mobilizuje své voliče, avšak nikdy se současného prezidenta nepokusil sesadit jinou než politickou cestou. V Tanzanii je dominantním subjektem strana CCM, jež vyhrála všechny volby od zisku nezávislosti. S povolením vícestranické soutěže se jí sice objevili konkurenti, avšak nikdy se ještě nestalo, aby CCM získala méně než 50 procent hlasů. Celkově lze konstatovat, že z hlediska demokratických ideálů panuje nejlepší situace v Keni, kde pravidelně dochází k alternaci politických elit. Z pohledu obchodníků, kteří hledají primárně stabilitu, však lze za výhodnější označit situaci v Tanzanii a částečně i v Ugandě, kde dlouhodobě nedochází k výrazným výkyvům.

Při analýze mocenského rozpoložení je též nutné vzít v úvahu výhled do střednědobé budoucnosti. Zatímco v Keni se v následujících volbách očekává další z řady soubojů mezi již známými nebo nově utvořenými koalicemi, o něco složitější situace by mohla nastat v Ugandě a Tanzanii. V první jmenované zemi se čím dál tím častěji spekuluje o nástupci dvaasedmdesátiletého prezidenta Museveniho. Ten sice svůj odchod z úřadu ještě neohlásil, avšak jakmile se tak stane, lze

očekávat rozpoutání velkého politického boje o jeho post, přičemž vyloučit nelze ani použití násilí. V Tanzanii sice díky vládě jedné strany není situace natolik dramatická, avšak postupně zlepšující se výsledky opozičních stran dávají tušit, že ani vláda CCM není nekonečná. Svou roli v podryvání stability by posléze mohla hrát i složitá situace na Zanzibaru. Zůstává pak otázkou, jak by případný nový vítěz voleb naložil se svou mocí, přičemž jisté není ani, jestli by CCM svou porážku uznala. Z daného souhrnu vyplývá, že ze střednědobého pohledu lze nejstabilnější politický vývoj očekávat v Keni – samozřejmě za předpokladu, že se nebude opakovat povolební násilí z roku 2010.

Dalším příkladem vnitrostátního ohrožení stability je vliv etnicity. V případě Keni lze pozorovat jednoznačnou nadvládu Kikujů, kteří v zemi ovládají nejvýznamnější politické pozice, nejúrodnější půdy a největší obchodní společnosti. Jakkoliv daná situace není ideální, je pro zachování stability důležité, že se představitelé zbylých skupin snaží situaci řešit politickou, nikoliv násilnou cestou. V Ugandě etnicita nehraje natolik velkou roli jako v jiných subsaharských státech. Přesto však lze pozorovat zajímavé přeshraniční vazby v rámci etnika Tutsijů, které je v rámci Rwandy a zčásti i Ugandy stále částečně upřednostňováno. Otázka dalšího vývoje bude v daném případě jasnější s výměnou tamních elit. V Tanzanii sice žije více než stovka různorodých skupin, avšak k etnický motivovanému násilí prakticky nedochází. Důvodem je především relativně rovnoměrné rozložení sil mezi jednotlivými skupinami. Celkově lze tudíž konstatovat, že z pohledu etnicity je nejstabilnější situace právě v Tanzanii.

Při pohledu na výše zmíněné kategorie je evidentní, že se jako nejstabilnější země nejčastěji objevovala Tanzanie. Konkrétně byla ze sedmi případů zmíněna pětkrát a jednou částečně. Keňa byla za nejvhodnější zemi v rámci jednotlivých kategorií zmíněna dvakrát a Uganda dokonce pouze jednou částečně. Lze tudíž konstatovat, že z pohledu tamní politické stability je nejvhodnější zemí pro české exportéry Tanzanie.

3.4.2 Ekonomická stabilita

V rámci ekonomické stability byly zkoumány tři typy hrozeb – ekonomicko-vojenské, ekonomicko-mocenské a ekonomicko-sociopolitické. Speciální analýze

byl podroben i vliv Číny v jednotlivých státech. V případě prvního typu hrozeb se zkoumala případná spojitost mezi úrovní HDP a vojenskými výdaji. Keňa měla ze všech analyzovaných států nejvyšší HDP, jakožto i nejvyšší výdaje na armádu. Uganda naopak disponovala nejnižší výkonností domácí ekonomiky, ale její investice do vojenského sektoru byly průměrné. Tanzanský hrubý domácí produkt byl na průměrné úrovni, zatímco tamní výdaje na armádu byly ze zkoumaných zemí nejnižší. Z daných zjištění lze konstatovat, že Buzanova premisa o dvou navzájem se ovlivňujících výše zmíněných proměnných se sice potvrdila jen částečně, avšak je zjevné, že v případě Keni platí absolutně. Právě Keňa je tudíž stát, jenž je nejméně ohrožen ekonomicko-vojenskou nestabilitou.

Druhou zkoumanou kategorií byly ekonomicko-mocenské hrozby. V daném případě se analyzovala spojitost mezi změnami v úrovni jednotlivých ekonomik a měnícím se postavením státu v mezinárodním systému. V případě Keni se ukázalo, že úroveň tamní ekonomiky za posledních deset let neustále stoupá, což se pozitivně projevilo i na postavení státu v rámci regionu. Ne nadarmo je Keňa označována za ekonomické centrum východní Afriky. Ugandská ekonomika v meziročních měřeních za poslední dekádu osmkrát stoupala a dvakrát klesala. Daný fakt se podepsal i na zhoršeném postavení země v mezinárodním systému, jehož projevem bylo mimo jiné i zařazení do nepopulární skupiny *Heavily indebted poor countries*. V případě Tanzanie platí, že se úroveň tamní ekonomiky za posledních deset let s výjimkou posledního měření vždy zvyšovala. Pád v posledním zkoumaném roce však zjevně neměl příliš velký vliv na postavení země v rámci regionu, které je živeno především výhodnou strategickou polohou na pomezí východní a jižní Afriky, jakožto i dlouhodobou mírovou filozofií. Celkově lze konstatovat, že jediným státem s kontinuálním růstem ekonomiky byla za posledních deset let Keňa. Stejná země společně s Tanzanií disponuje i nejlepším postavením v rámci mezinárodního systému. Keňu lze tudíž označit za stát, jenž je nejméně ohrožen ekonomicko-mocenskou nestabilitou.

Třetí zkoumanou kategorií byly ekonomicko-sociopolitické hrozby. V daném případě se analyzovala případná závislost jednotlivých států na obchodu s úzkým okruhem komodit, jež by mohla vést k neočekávaným ekonomickým výkyvům. Ukázalo se, že Keňa je částečně závislá na vývozu čaje, řezaných květin

a dovozu ropy. Ohrožení pro domácí ekonomiku pak představuje především export dvou zmíněných komodit, jejichž produkce závisí na nestálých přírodních podmínkách. V případě Ugandy lze pozorovat závislost na vývozu kávy a dovozu ropy. Větší riziko představuje dominance exportu kávy, který je ohrožen změnami klimatu či tzv. holandskou nemocí. Zároveň je nutné dodat, že Uganda je na vývozu dané komodity ekonomicky více závislá než Keňa v případě čaje a květin. Tanzanie vyváží především zlato a dováží ropu. Riziko tudíž představují především výkyvy ve světových cenách zlata. Ohrožení pro domácí ekonomiku však může představovat i závislost na dovozu ropy, která je mnohem výraznější než v případě Keni a Ugandy. Zároveň platí, že v Tanzanii se na rozdíl od dvou výše analyzovaných zemí v nejbližších letech neplánuje začít s těžbou černého zlata. Celkově lze konstatovat, že všechny tři zkoumané státy jsou závislé na vývozu jedné či dvou hlavních komodit. Nejmenší dependenci, a tudíž i nejmenší riziko neočekávaných výkyvů však lze pozorovat v Keni.

Jako poslední byl analyzován vliv Číny v jednotlivých státech. Konkrétně se práce snažila zjistit, jestli má asijský gigant skrze vzájemný obchod a získávání megalomanských stavebních zakázek potenciál ovlivňovat politiku v jednotlivých afrických zemích. V případě Keni představuje Čína největšího obchodního partnera, přičemž její pozice vůči ostatním keňským partnerům stále roste. Zároveň lze pozorovat přidělování stavebních zakázek v hodnotě několik miliard dolarů, jakožto i čínským státem organizovaný výzkum keňských nerostných ložisek. Naopak pro Ugandu již Čína největšího obchodního partnera nepředstavuje. Na druhou stranu však stejně jako v předchozím případě platí, že asijské společnosti v zemi v posledních letech získaly stavební zakázky za miliardy dolarů. Druhou podobností jsou čínské investice do ugandského těžařského sektoru. Ani v případě Tanzanie není Čína největším obchodním partnerem, i když dominance Saudské Arábie je zapříčiněna téměř výhradně dovozem ropy. I v Tanzanii pak platí, že čínské společnosti v posledních letech získaly stavební kontrakty za miliardy dolarů, jakožto i práva na proniknutí do tamního těžařského sektoru. Celkově lze tudíž konstatovat, že Čína díky rostoucím ekonomickým vazbám v posledních letech získává ve všech zkoumaných státech čím dál tím větší prostor ovlivňovat tamní politiku. Ačkoliv může být obchod s Čínou pro

východoafrické státy prospěšný, je nutné zajistit, aby nedošlo k vytvoření až přílišné závislosti, která by posléze měla pro Keňu, Ugandu a Tanzanii negativní následky. V současnosti lze nejmenší závislost na obchodu s asijským gigantom pozorovat ve vnitrozemské Ugandě.

Při pohledu na výše zmíněné kategorie je zjevné, že se jako ekonomicky nejméně riziková země nejčastěji objevovala Keňa. Konkrétně byla ze čtyř případů zmíněna třikrát. Uganda byla za nejvhodnější zemi v rámci jednotlivých kategorií zmíněna jedinkrát a Tanzanie dokonce ani jednou. Lze tudíž konstatovat, že z pohledu tamní ekonomické stability je nejvhodnější zemí pro české exportéry Keňa.

Závěr

Otázka exportního potenciálu ve východní Africe je nejen pro české společnosti velmi složitá. Práce se v předchozích kapitolách pokusila zájemcům z řad firem, ale i dalších sfér nabídnout ucelený pohled na danou problematiku skrze teoretický model Barryho Buzana aplikovaný na Keňu, Ugandu a Tanzanii. Pozornost byla zaměřena především na dvě nejpalčivější otázky při úvahách o rizikovosti navázání obchodních styků ve východní Africe – politickou a ekonomickou stabilitu.

Provedenou analýzou se ukázalo, že z pohledu politické stability je nejméně rizikovou zemí Tanzanie. Důvodem je především její dlouhodobá schopnost vyhýbat se, respektive odvracet útoky na vlastní organizační stabilitu, nejstabilnější situace v okolních státech, nejmenší riziko rozpoutání mezistátního konfliktu, nejmenší intenzita teroristických aktivit, dlouhodobá vnitrostátní stabilita, respektive minimální pravděpodobnost uspořádání vojenského puče a etnická stabilita. Naopak rizikem by pro Tanzanii mohl být střednědobý politický vývoj, především pak otázka kontinuálně se snižující podpory historicky jediné vládní strany CCM.

Z pohledu politické stability je situace v Keni lepší pouze v otázce střednědobého politického vývoje a stejně dobrá, co se týče dlouhodobé organizační stability. V ostatních zkoumaných bodech již Keňa za Tanzanii zaostává. Tristně pak z pohledu politické stability dopadla Uganda, která vynikla jen částečně v dlouhodobé vnitrostátní stabilitě.

Při analýze ekonomické stability se nejméně rizikovou zemí ukázala být Keňa. Důvodem je především největší HDP na osobu, které jí umožňuje mít nejvyšší výdaje na armádu, kontinuální růst tamní ekonomiky, jenž zlepšuje keňskou pozici v rámci mezinárodního systému, a nejmenší závislost na vývozu či dovozu jedné komodity. Naopak rizikem by pro Keňu mohl být rapidně se zvyšující vliv Číny.

Z pohledu ekonomické stability byla Uganda zmíněna jako nejvýhodnější země pouze v případě vlivu Číny na tamní politiku a ekonomiku. V ostatních analyzovaných bodech již Uganda za Keňou zaostává. Tristně pak v dané otázce

dopadla Tanzanie, která nebyla jako nejuvhodnější země zmíněna ani v jednom bodě.

V úvodní části textu si práce vytyčila za cíl najít odpověď na následující výzkumnou otázku: který z trojice zkoumaných států je z pohledu českých exportérů nejvhodnější pro navázání obchodních aktivit? Hypotézou bylo, že ze zkoumaných států je největší politická a ekonomická stabilita v Keni, tudíž má právě tato země pro české exportéry největší potenciál.

Jak se ukázalo v předchozích řádcích, největší politická stabilita je z analyzovaných zemí v Tanzanii, avšak ekonomický sektor je nejstabilnější v Keni. Jinými slovy lze konstatovat, že největší naději na zúročení svých investic mají čeští exportéři v Keni, kde však zároveň musí počítat s určitou nejistotou ohledně bezpečnostní stability. Z pohledu bezpečnosti je ideální cílovou zemí Tanzanie, kde je však nutno počítat s obtížnějším zúročením svých produktů. Specifickým případem zůstává Uganda, která nevyniká v politické ani ekonomické stabilitě. V dané zemi bude z pohledu českých exportérů nejrozumnější počkat na očekávanou výměnu politických elit. Hypotéza se tudíž potvrdila jen částečně.

Vzhledem k unikátnosti této práce lze jen těžko zjištěná fakta porovnat s výsledky jiných výzkumů. Jak již bylo zmíněno v úvodní části textu, potenciálu obchodní spolupráce mezi českými (či dokonce evropskými) společnostmi a Afrikou odborná literatura nevěnuje téměř žádnou pozornost. Bylo by tudíž nanejvýš vhodné v této práci započatý výzkum i nadále rozšiřovat. Především se nabízí kalkulace i se zbylými kategoriemi zmíněnými v Buzanově teorii – vojenskými, sociálními a environmentálními hrozbami. Dané proměnné byly z kapacitních důvodů v práci zmíněny jen okrajově. Další možností rozšíření výzkumu je jeho aplikování na další africké, ale i neafrické státy.

Seznam pramenů a literatury

Prameny

Tištěné

Center for strategic and international studies. 2011. *Uganda: Assessing risks to stability*. Washington, D. C.: Center for strategic and international studies.

International Center for Transitional Justice. 2010. *Institutional Reform in the New Constitution of Kenya*. Nairobi: International Center for Transitional Justice.

International Crisis Group. 2014. *Northern Uganda: Understanding and Solving the Conflict*. Nairobi, Brusel: International Crisis Group.

International Monetary Fund. 2009. *Tanzania: The Story of an African Transition*. Washington, D.C.: International Monetary Fund.

International Monetary Fund. 2016. *World Economic Outlook Update: Subdued Demand, Diminished Prospects*. London: International Monetary Fund.

The World Bank. 2011. *Ugandan Coffee Supply Chain Risk assessment*. Washington DC: World Bank

The World Bank. 2013. *Tanzania Economic Update: Opening the Gates*. Washington DC: World Bank

The World Bank. 2015. *Doing Business: Going Beyond Efficiency*. Washington DC: World Bank

UNESCO. b.r. *UNESCO World Heritage Sites in Uganda*. Kampala: Uganda National Commission for UNESCO.

United Nations High Commissioner for Refugees. 2016. *South Sudan Regional Refugee Response Plan*. Genève: UNHRC

U.S. Army Training and Doctrine Command. 2007. *A Military Guide to Terrorism in the Twenty-First Century*. Fort Leavenworth: TRADOC Intelligence Support Activity.

Internetové zdroje

African Business. 2017. „*Uganda: Chinese firm secures \$2.3bn contract to build MoKaKi railway section.*“ Dostupné na:

<http://africanbusinessmagazine.com/sectors/infrastructure/uganda-chinese-firm-secures-2-3bn-contract-build-mokaki-railway-section/> (citováno 3. 4. 2017)

African Elections Database. 2012.

<http://africanelections.tripod.com/index.html>(citováno 12. 3. 2017)

Al Jazeera. 2008.„*Kenyan leader signs power-share law.*“Dostupné na:

<http://www.aljazeera.com/news/africa/2008/03/200852514721316663.html>

(citováno 13. 2. 2017)

Al Jazeera. 2016. „*Increasing perils at Tanzania's Nyarugusu refugee camp.*“

Dostupné na: [http://www.aljazeera.com/indepth/inpictures/2016/05/increasing-](http://www.aljazeera.com/indepth/inpictures/2016/05/increasing-perils-tanzania-nyarugusu-refugee-camp-160520115153710.html)

[perils-tanzania-nyarugusu-refugee-camp-160520115153710.html](http://www.aljazeera.com/indepth/inpictures/2016/05/increasing-perils-tanzania-nyarugusu-refugee-camp-160520115153710.html) (citováno 5. 4.

2017)

All Africa. 2016. „*China in U.S.\$7 Billion Offer for Tanzania Rail.*“ Dostupné na:

<http://allafrica.com/stories/201605030286.html> (citováno 8. 4. 2017)

Armed Conflict Location and Event Data Project. 2015. „*Al Shabaab in Tanzania:*

Current Status and Potential Future Patterns.“ Dostupné na:

[http://www.crisis.acleddata.com/al-shabaab-in-tanzania-current-status-and-](http://www.crisis.acleddata.com/al-shabaab-in-tanzania-current-status-and-potential-future-patterns/)

[potential-future-patterns/](http://www.crisis.acleddata.com/al-shabaab-in-tanzania-current-status-and-potential-future-patterns/) (citováno 6. 4. 2017)

Ballotpedia. 2017.„*Zanzibar National Unity Government Referendum.*“Dostupné

na:

https://ballotpedia.org/Zanzibar_National_Unity_Government_Referendum,_20

[10](https://ballotpedia.org/Zanzibar_National_Unity_Government_Referendum,_20) (citováno 12. 3. 2017)

British Broadcasting Corporation. 2010.„*Kenya election violence: ICC names*

suspects.“ Dostupné na:<http://www.bbc.com/news/world-africa-11996652>

(citováno 13. 2. 2017)

British Broadcasting Corporation. 2013. „*Kenya Supreme Court upholds Uhuru Kenyatta election win.*“ Dostupné na: <http://www.bbc.com/news/world-africa-21979298> (citováno 17. 2. 2017)

British Broadcasting Corporation. 2014. „*Kenya security law: President Uhuru Kenyatta signs bill.*“ Dostupné na: <http://www.bbc.com/news/world-africa-30546951> (citováno 23. 3. 2017)

Central Intelligence Agency Factbook. 2017
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook> (citováno 17. 2. 2017)

Commonwealth Parliamentary Association. 2016.
<http://www.cpahq.org/cpahq/core/parliamentInfo.aspx?Committee=ZANZIBAR>
(citováno 11. 3. 2017)

Česká televize. 2013. „*Afrika: Kontinent s velkým potenciálem. České firmy ale netáhne.*“ Dostupné na: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/1073245-afrika-kontinent-s-velkym-potencialem-ceske-firmy-ale-netahne> (citováno 15. 6. 2016)

Daily Monitor. 2016a. „*Entebbe Expressway cost inflated by Shs55b.*“ Dostupné na: <http://www.monitor.co.ug/News/National/-Entebbe-Expressway-cost-inflated-by-Shs55b-/688334-3440480-nf4oc8/index.html> (citováno 3. 4. 2017)

Daily Monitor. 2016b. „*Uganda, China sign deal to boost mining sector.*“ Dostupné na: <http://www.monitor.co.ug/News/National/Uganda-China-sign-deal-to-boost-mining-sector/-/688334/2883126/-/13brmi0z/-/index.html> (citováno 3. 4. 2017)

Daily Nation. 2016. „*Zanzibar president declared winner as election boycotted.*“ Dostupné na: <http://www.nation.co.ke/news/africa/Zanzibar-president-declared-winner-as-election-boycotted/1066-3128156-eyvnpg/index.html> (citováno 12. 3. 2017)

East Africa Vanguard. 2016. „*President Museveni successor named.*“ Dostupné na: <http://eastafricanvanguard.com/president-museveni-successor-named/> (citováno 21. 2. 2017)

Electoral Commision. 2017. <http://www.ec.or.ug/> (citováno 21. 3. 2017)

Frontline. 2014. „*Bombings of the embassies of the United States of America at Nairobi, Kenya, and Dar es Salaam, Tanzania.*“ Dostupné na: <http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/binladen/bombings/summary.html> (citováno 6. 4. 2017)

Independent Elections and Boundaries Commision. 2017. <https://www.iebc.or.ke/election/?election-results> (citováno 21. 3. 2017)

Massachusetts Institute of Technology. 2015. <http://atlas.media.mit.edu/en/profile/country/ken/> (citováno 29. 3. 2017)

National Electoral Commision. 2017. <http://www.nec.go.tz/#> (citováno 21. 3. 2017)

New York Times. 2016. „*U.S. Calls for Release of Uganda’s Opposition Leader.*“ Dostupné na: https://www.nytimes.com/2016/02/22/world/africa/us-calls-for-release-of-ugandas-opposition-leader.html?_r=1 (citováno 20. 2. 2017)

Newsweek. 2016. „*Zanzibar: What you need to know about Tanzania’s troubled utopia and its election do-over.*“ Dostupné na: <http://europe.newsweek.com/zanzibar-elections-tanzania-john-magufuli-437497?rm=eu> (12. 3. 2017)

Quartz Africa. 2015. „*Tanzania’s ex-PM is running for president with the party that once called him corrupt.*“ Dostupné na: <https://qz.com/467729/tanzanias-ex-pm-is-running-for-president-with-the-party-that-once-called-him-corrupt/> (citováno 12. 3. 2017)

Reuters. 2013. „*Tanzania signs \$1.7 bln energy, construction deals with China.*“ Dostupné na: <http://www.reuters.com/article/tanzania-china-financing-idUSL5N0IE30U20131024> (citováno 8. 4. 2017)

Reuters. 2014. „*Tanzania, China sign East Africa investment deals worth \$1.7 billion.*“ Dostupné na:

<http://af.reuters.com/article/investingNews/idAFKCN0IE06120141025?pageNumber=1&virtualBrandChannel=0> (citováno 8. 4. 2017)

Reuters. 2016a. „*Uganda gives Tullow Oil, Total production licences.*“ Dostupné na: <http://www.reuters.com/article/us-uganda-oil-idUSKCN115104> (citováno 3. 4. 2017)

Reuters. 2016b. „*Tanzania, Congo sign deal for joint petroleum exploration in Lake Tanganyika.*“ Dostupné na:

<http://af.reuters.com/article/drcNews/idAFL5N1CA40M?pageNumber=2&virtualBrandChannel=0> (citováno 7. 4. 2017)

Roadtraffic Technology. 2017. <http://www.roadtraffic-technology.com/projects/category/infrastructure> (citováno 29. 3. 2017)

The East African. 2014. „*Sharp differences emerge over structure, timing of EAC political federation.*“ Dostupné na: <http://www.theeastafrican.co.ke/news/State-of-the-EA-union-intrigues-behind-latest-Arusha-decisions/-/2558/2302546/-/item/0/-/6wrm4e/-/index.html> (citováno 4. 3. 2017)

The East African. 2015. „*More surprises in store as we head towards an unpredictable election.*“ Dostupné na:

<http://www.theeastafrican.co.ke/OpEd/comment/More-surprises-as-we-head-towards-an-unpredictable-election/-/434750/2816812/-/i5s3eo/-/index.html> (citováno 12. 3. 2017)

The Guardian. 2010. „*Iceland volcano: Kenya's farmers losing \$1.3m a day in flights chaos.*“ Dostupné na:

<https://www.theguardian.com/world/2010/apr/18/iceland-volcano-kenya-farmers> (citováno 1. 4. 2017)

The Star. 2013. „*Why this election may be won in courts.*“ Dostupné na: http://www.the-star.co.ke/news/2013/01/12/why-this-election-may-be-won-in-courts_c724598 (citováno 17. 2. 2017)

The Telegraph. 2017. „*Acacia Mining losing \$1m a day due to Tanzania export ban.*“ Dostupné na: <http://www.telegraph.co.uk/business/2017/03/24/acacia-mining-losing-1m-day-due-tanzania-export-ban/> (citováno 8. 4. 2017)

The World Bank. 2016. <http://data.worldbank.org/indicator/TM.VAL.MRCH.CD.WT> (citováno 15. 6. 2016)

The World Bank. 2017a. <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD> (citováno 26. 3. 2017)

The World Bank. 2017b. <http://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS> (citováno 26. 3. 2017)

The World Bank. 2017c. <http://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.GROW> (citováno 1. 4. 2017)

Widner, Jennifer. 2005. *Constitution Writing & Conflict Resolution: Data & Summaries*. Princeton University. Dostupné na: <https://www.princeton.edu/~pcwcr/reports/tanzania1992.html> (citováno 11. 3. 2017)

Literatura

Ahluwalia, Pal D. 1996. *Post-Colonialism and the Politics of Kenya*. New York: Nova Science Publishers.

Asingo, Patrick. 2003. „The Political Economy of Transition in Kenya.“ In: *The Politics of Transition in Kenya*. Eds. Walter O. Oyugi, Peter Wanyande, C. Odhiambo-Mbai. Nairobi: Heinrich Böll Foundation.

Bellamy, William. 2008. *Democratization in Kenya – Some observations*. London: Routledge.

Bercovitch, Jacob a Jackson Richard. 1997. *International Conflict: A Chronological Encyclopedia of Conflicts and Their Management, 1945-1995*. Michigan: Congressional Quarterly.

Bolton, Giles. 2008. *Aid and Other Dirty Business: How Good Intentions Have Failed the World's Poor*. London: Ebury Press.

Buzan, Barry. 1991a. *People, States and Fear. An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*. Colchester: Longman.

Buzan, Barry. 1991b. „New Patterns of Global Security in the Twenty-First Century.“ *International Affairs* 67, č. 3, 431–451.

Buzan, Barry, Waever, Ole, de Wilde, Jaap. 1998. *Security. A New Framework for Analysis*. Boulder: Lynne Rienner.

César, Jaroslav. 1970. *Britská říše v období imperialismu*. Praha: Academia.

Coulsen, Andrew. 2006. *Tanzania: A Political Economy*. Oxford: Oxford University Press.

Cowen, Myron. 1982. „The British State and Agrarian Accumulation in Africa.“ In: *Industry and Accumulation in Africa*. Ed. M. Franman. London: Heinemann.

Dulani, Boniface Madalitso. 2011. *Personal rule and presidential term limits in Africa*. Michigan State University. Disertační práce.

Edwards, David. 1998. *Matetereka: Tanzania's Last Ujamaa Village*. Edinburgh: Centre of African Studies.

Faia, Tiago. 2012. *Exporting Paradise? EU Development Policy towards Africa since the End of the Cold War*. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing.

- Gertzel, Cherry. 1970. *The Politics of Independent Kenya*. Nairobi: East African Publishing House.
- Gibbon, Peter. 1995. *Markets, Civil Society and Democracy in Kenya*. Uppsala: Nordic African Institute.
- Holsti, Kalevi Jaakko. 1982. *Why Nations Realign*. London: Allen and Unwin.
- Hopkins, Raymond. 1971. *Political Roles in a New State: Tanzania's First Decade*. London: Yale University Press.
- Hrbek, Ivan. 1966. *Dějiny Afriky*. Praha: Svoboda.
- Churchill, Winston. 1909. *My African Journey*. Toronto: William Briggs.
- Kanyinga, Karuti. 2014. *Kenya: Democracy and Political Participation*. Nairobi: Open Society Initiative for Eastern Africa.
- Kennedy, Paul. 1988. *The Rise and Fall of the Great Powers*. London: Fontana.
- Klíma, Jan. 2012. *Dějiny Afriky*. Praha: Nakladatelství Lidové Noviny.
- Krause, Keith. 1998. „Critical Theory and Security Studies: The Research Programme of ‘Critical Security Studies’.” *Cooperation and Conflict* 33, č. 3, 298–333.
- Lacina, Karel. 1987. *Nejnovější dějiny Afriky*. Praha: Svoboda.
- Lemelle, Sidney. 2006. „Ni wapi Tunakwenda’: Hip Hop Culture and the Children of Arusha“ In: *The Vinyl Ain't Final: Hip Hop and the Globalization of Black Popular Culture*. Eds. Dipannita Basu and Sidney Lemelle. London: Pluto Press.
- Leys, Colin. 1978. „Capital Accumulation, Class Formation and Dependency: the Significance of the Kenyan case.” In: *The Socialist Register 1978*. Eds. Ralph Miliband, John Saville. London: Merlin Press.
- Maxon, Robert a Ofcansky, Thomas. 2014. *Historical Dictionary of Kenya*. Maryland: Rowman & Littlefield.

Mearsheimer, John J. 1995. „The False Promise of International Institutions.“ *International Security* 19, č. 3, 5–49.

Miller, Norman. 1994. *Kenya: The Quest for Prosperity*. Boulder: West View Press.

Museveni, Yoweri. 1986. *Inaugural Speech*. Citováno z Okuku, Juma. 2006. „Beyond Third Term Politics in Uganda: The Implications of Proposed Constitutional Reforms for Democratic Governance.“ *Africa Insight* 36, č. 1, 13-23.

Ngangjoh-Hodu, Yenkong a Matambalya, Francis, eds. 2010. *Trade Relations Between the EU and Africa: Development, Challenges and options beyond the Cotonou Agreement*. New York: Routledge.

Nyerere, Julius. 1974. *Education for Liberation: Development Dialogue*. Uppsala: Dag Hammarskjöld Foundation.

O’Gorman, Melanie. 2012. „Why the CCM won't lose: the roots of single-party dominance in Tanzania.“ *Journal of Contemporary African Studies* 30, č. 2, 313–333.

Odhiambo-Mbai, Crispin. 2003. „The Rise and Fall of the Autocratic State in Kenya.“ In: *The Politics of Transition in Kenya*. Eds. Walter O. Oyugi, Peter Wanyande, C. Odhiambo-Mbai. Nairobi: Heinrich Böll Foundation.

Onwumechili, Chuka. 1998. *African democratization and military coups*. London: Praeger Publishers.

Prunier, Gérard. 1999. *The Rwanda Crisis: History of a Genocide*. Kampala: Fountain Publishers.

Routledge, William, Routledge, Katherine. 1910. *With a Prehistoric People: The Akikúyu of British East Africa*. London: Edward Arnold.

Schultz, Charles L. 1973. „The economic content of national security policy.“ *Foreign Affairs* 51, č. 3, 522–529.

Stanley, Henry Morton. 1895. „The Uganda Railway.“ *Saturday Review of Politics, Literature, Science and Art* 79, 719–720.

Stubbs, Thomas. 2007. „Ethnopolitics and the Military in Kenya.“ In: *Forging Military Identity in Culturally Pluralistic Societies*. Ed. Daniel Zirker. London: Lexington Books.

Van Acker, Frank. 2004. „Uganda and The Lord's Resistance Army: The New Order No One Ordered.“ *African Affairs* 103, č. 412, 335–357.

Waisová, Šárka. 2004. „Od národní bezpečnosti k mezinárodní bezpečnosti: Kodaňská škola na křižovatce strukturálního realismu, anglické školy a sociálního konstruktivismu.“ *Mezinárodní vztahy* 39, č. 3, 66–86.

Waever, Ole. 1997. *Concepts of Security*. Copenhagen: Institute of Political Science University of Copenhagen.

Waever, Ole a Lipschutz, Ronnie. 1995. *Securitization and Desecuritization. On Security*. New York: Columbia University Press.

Walt, Stephen. 1991. „The Renaissance of Security Studies.“ *International Studies Quarterly* 35, č. 2, 211–239.